

KOMÜNAL MÜLKİYET

BİR LIBERTERYEN DEĞERLENDİRMESİ

KEVIN CARSON

- 159 Ibid., p. 130.
- 160 Ibid., pp. 130-131.
- 161 Ibid., p. 131.
- 162 Chambers and Mingay, *The Agricultural Revolution*, pp. 51-52.
- 163 Neeson, *Commoners*, p. 8.
- 164 Tate, *The Enclosure Movement*, p. 80.
- 165 Kropotkin, *Mutual Aid*, p. 255.
- 166 Kropotkin, *Mutual Aid*, pp. 257-258.
- 167 Ibid., pp. 258-259.
- 168 Tate, *The Enclosure Movement*, p. 23.
- 169 Neeson, *Commoners*, p. 32.
- 170 Hill, *Reformation to Industrial Revolution*, p. 121.
- 171 Tate, *The Enclosure Movement*, p. 165.
- 172 Neeson, *Commoners*, pp. 41-42

- 131 W. E. Tate, *The Enclosure Movement*, p. 109.
- 132 Chambers and Mingay, *The Agricultural Revolution* p. 86.
- 133 J. L. and Barbara Hammond, *Village Labourer*, pp. 63-64
- 134 Hill, *Reformation to Industrial Revolution*, p. 223.
- 135 Tate, *The Enclosure Movement*, p. 100.
- 136 J. L. and Barbara Hammond, *Village Labourer*, p. 52.
- 137 Ibid., p. 107.
- 138 J. H. Clapham, *An Economic History of Modern Britain: The Early Railway Age 1820-1850* (Cambridge, 1926; 2nd ed., 1930; repr. 1950), pp. 115-117.
- 139 Neeson, *Commoners*, pp. 78-79.
- 140 Ludwig von Mises, *Socialism: An Economic and Sociological Analysis* (London, 1951), p. 375.
- 141 Neeson, *Commoners*, p. 163.
- 142 Hill, *Reformation to Industrial Revolution*, p. 223.
- 143 Ibid., pp. 223-224.
- 144 J. L. and Barbara Hammond, *Village Labourer*, p. 34.
- 145 Dobb, *Studies in the Development of Capitalism*, p. 227.
- 146 Hill, *Century of Revolution*, p. 150.
- 147 Chambers and Mingay, *Agricultural Revolution*, pp. 48-49.
- 148 Neeson, *Commoners*, p. 86.
- 149 Ibid., pp. 113-117.
- 150 Ibid., p. 86.
- 151 Ibid., p. 155.
- 152 Ibid., pp. 87-88, 156.
- 153 Ibid., p. 156.
- 154 Ibid., p. 124.
- 155 Ibid., pp. 124-125.
- 156 Ibid., pp. 126-128.
- 157 Ibid., p. 128.
- 158 Ibid., p. 129.

KEVIN CARSON

KOMÜNAL MÜLKİYET

BİR LIBERTERYEN DEĞERLENDİRMESİ

Türkçesi Faruk Pak tarafından çevrilmiştir

Center for a Stateless Society

Kevin Carson, *Communal Property: A Libertarian Analysis*. Center for a Stateless Society Paper No. 13 (Summer/Fall 2011).

106 Neeson, *Commoners*, p. 78.

107 Ibid., p. 63.

108 Ibid., p. 64.

109 Ibid., p. 75.

110 Ibid., pp. 35, 65-67, 312.

111 Ibid., p. 40.

112 Ibid., p. 158.

113 Ibid., pp. 169-170.

114 Ibid., p. 165.

115 Ibid., p. 313.

116 Ibid., pp. 168-169.

117 Ibid., p. 158.

118 Ibid., pp. 180-182.

119 Ibid., pp. 177-179.

120 Duncan Lawie, “ken macleod interview,” zone-sf.com, 2001
<<http://www.zone-sf.com/kenmacleod.html>>.

121 Chambers and Mingay, *The Agricultural Revolution*, p. 98.

122 David McNally, *Against the Market: Political Economy, Market Socialism and the Marxist Critique* (Verso, 1993), pp. 13-14. Citing N.F.R. Crafts, ‘Enclosure and Labor Supply Revisited’, *Explorations in Economic History* 15, 1978, pp. 176-7,180. K.D.M. Snell, *Annals of the Labouring Poor: Social Change and Agrarian England 1660-1990*, Cambridge: Cambridge University Press, 1985, pp. 197-206.

123 Ibid., p. 14.

124 Neeson, *Commoners*, p. 7.

125 Ibid., p. 9.

126 Ibid., p. 18

127 Ibid., p. 28.

128 Ibid., pp. 39-40.

129 J. L. and Barbara Hammond, *Village Labourer*, p. 45.

130 Ibid., pp. 58-60

erle süslenmesi' beklentisi onları hiç de cezbetmiyordu, çünkü ne tahıl, ne sürüler ne de keresteler onların olacaktı.¹⁷¹

Müştereklerin “verimsizliğini” eleştirenler, bağımsızlığın ve kendi kendine yeterliliğin, başkasının kaprisiyle ellerinden alınamayacak geçim kaynaklarına sahip olmanın değerini görmezden geliyorlar.

Müşterekleri eleştirenler, müşterek hakkın değerini tartarken bunu kendi terimleriyle, piyasanın terimleriyle yaptılar. Ücretli emekten ve kaynakların verimli kullanımından bahsettiler. Ancak müşterekler toprağın ortak kullanımıyla yaşıyordu. Bir dereceye kadar piyasanın dışında yaşıyorlardı. Kısmen otlatma ve toplayıcılığın görünmez kazançlarıyla yaşıyorlardı. Eleştirmenler ya bakmadıkları ya da görmek istemedikleri için bunların çoğunu göremiyorlardı. Onların gözünde halk tembel, asi ve fakirdi. Ancak tarihçiler bu değerlendirmeleri yaparken, yoksulluk dışında bu koşulların hiçbirinin bir yaşam standardının yetersizliğinin ölçüsü olmadığını anlamak zorundayız. Yoksulluk bile, halk söz konusu olduğunda, bakanın gözünde olabilirdi: halk kendilerini yoksul olarak görmüyordu.¹⁷²

Referanslar

101 Kropotkin, Mutual Aid, p. 236

102 Tom Woods, “Propaganda, Meet Modern Research,” Tom Woods, July 18, 2011 <<http://www.tomwoods.com/blog/anti-capitalist-propaganda-meet-modern-research/>>.

103 J.D. Chambers and G.E. Mingay, The Agricultural Revolution 1750-1880 (New York: Schocken Books, 1966)

104 Neeson, Commoners, p. 77.

105 Chambers and Mingay, The Agricultural Revolution, p. 97.

Giriş

Piyasa anarşistleri arasındaki egemen mülkiyet görüşü, mülkiyetin tek doğal biçiminin bireysel temellük yoluyla verili, kişisel, ücretli basit mülkiyet olduğunu söyler. Ortak veya kolektif mülkiyet kerhen “gönüllü sosyalizm” in meşru bir biçimi olarak kabul edilse de bu tür mülkiyet biçimlerinin ancak basit ücretli bireysel mülkün önceden mevcut olan sahipleri arasında yapılan bir tür özel sözleşme yoluyla ortaya çıkabileceği söylenir. Arazi ancak bireyler tarafından genellikle sarıh olmayan ön-savlara göre tahsis edilebilir. Sağcı liberter ve Objektivist forumlar, “kolektif mülkiyet diye bir şey yoktur”, “tüm mülkiyet hakları bireyseldir” ve benzeri ifadelerle dolup taşmakta. Ayn Rand örneğin, Avrupalı yerleşimcilerin Amerikan Kızılderililerinin topraklarını çaldığının söylenmesinin imkânsız olduğunu söyledi çünkü Kızılderililerin en başta zaten mülkiyet haklarına sahip olmadığını savundu:

“Şimdi, Amerikan Kızılderililerinin ülkemize karşı getirdikleri sözde şikayetler umurumda bile değil. Ben, haklı olarak, Kızılderililerin en antipatik Hollywood tasvirine ve beyaz adama neler yaptıklarına inanıyorum. Sırf burada doğup vahşi bir hayat sürdüler diye bu ülke üzerinde bir hakları olamaz. Beyaz adam bu ülkeyi fethetmedi ve bu söylediğime karşı çıkarsanız bu sizin ırkçı olduğunuzu gösterir çünkü bazı insanların ırkları nedeniyle bir şeye hakkı olduğuna inandığınız anlamına gelir. Bir kişinin muhteşem bir ülkede doğup onunla ne yapacağı hakkında en ufak fikri olmasa da ülke üzerinde bir mülkiyet hakkı olduğuna inanıyorsun.

Hakkı yoktur. Kızılderililerin mülkiyet veya mülkiyet hakları konseptleri olmadıkları için – çünkü yerleşik bir toplumları yoktu, çoğunlukla göçebe kabile “kültürleri” vardı- toprak üzerinde hakları yoktu ve hiç kimsenin onlara akıllarından bile geçirmediği veya kullanmayacakları hakları vermesi için bir sebep yoktu. Bireysel haklara saygı duyan (hatta saygı duymaya çalışan) bir ülkeye böyle saldırmak yanlıştır. Eğer yaparsanız, saldırgan bir tavra sahipsiniz ve ahlaki olarak yanlış konumdasınız. Ama eğer bir “ülke” hakları korumuyorsa -eğer bir grup kabile mensubu kabile liderlerinin kölesiye—onların sahip olmadığı veya saygı duymadığı “haklara” neden saygı gösteresiniz ki? Herhangi bir hak kavramları ve haklara saygıları yokken Kızılderililerin “haklarına” saygı gösterilmesi gerektiğini iddia edemezsiniz. Ama hadi hepsinin güzel masum vahşiler olduğunu varsayalım -ki kesinlikle öyle değillerdi. Bu kıtada beyaz adama karşı çıkmalarındaki amaç neydi? İlkel bir varoluşa devam etme isteğinden başka bir şey değil; Dünyanın kendi kısımlarına dokunulmaması “hakları” için - hayvanlar ya da mağara adamları gibi yaşayabilmeleri için herkesi dışarıda tutmak için savaştılar. Yanında herhangi bir medeniyet unsuru getiren her Avrupalı, bu kıtayı elde etme hakkına sahipti ve bazılarının bunu yapabilmiş olması harika haber. Bugünün ırkçı Kızılderilileri -Amerika’yı kınayanlar- bireysel haklara saygı göstermeyenlerin ta kendileri.¹

Ancak Karl Hess’in The Libertarian Forum’da söylediği gibi, liberter mülkiyet çeşitli meşru biçimlerde ortaya çıkabilir:

Liberteryenizm bir halk ve kurtuluş hareketidir. İnsanların, yaşayan, özgür ve farklı insanların, gönüllü olarak bir araya gelebileceği, daha sonra dağılabileceği, açık ve o toplulukta uygun görülürse hayatlarını etkileyen kararların alınması süreçlerine katılabileceği, zorlayıcı olmayan bir toplumu hedefler. Bu, hayatın her alanında uygulanmış serbest bir piyasa anlamına gelir. İnsan-

altı haftalık tatiller sağlayan Avrupa modeline üstünlüğüyle övünen neo-muhafazakar bir konuşmacının yorumunu hatırlattı. “Belki de Amerikalılar,” dedi, “daha uzun saatler çalışmayı ve daha az tatil yapmayı tercih ediyorlar, böylece tüm o uçak gemilerini karşılayabiliyoruz.” Gerçekten de: hiçbir gerçek vatansever, Malabar Cephesi’nde bir başka Yüzer Kale anlamına geliyorsa, BB’nin çikolatayı haftada 20 grama indirmesine (er, ahem, “artırmasına”) aldırmayacaktır.

“Artan verimlilik” ile ilgili tüm tartışmalarda *qui bono ile ilgili* herhangi bir değerlendirme bulunmamaktadır. Coase’un bir kaynağa kimin sahip olduğunun önemli olmadığı, çünkü kaynağın en verimli kullanıcının eline geçeceği yönündeki argümanı bana her zaman saçma gelmiştir. Soyulan kişi için bu çok önemlidir. Bu tür argümanlar bana, arazinin “en verimli kullanımına” sunulacağı kamulaştırma yetkisi argümanlarını hatırlatıyor. Ancak -Avusturyalıların başka bir yerde iddia etmekten asla bıkmadıkları gibi- fayda öznel olduğundan, neyin “verimli” olduğu büyük ölçüde arazinin potansiyel kullanıcısının gözündedir.

Fuller, çöl adamlarına, ‘eskiden bir turna ya da ördeğin beslendiği yerde şimdi bir boğa ya da koyunun beslendiğini, bunun kamuya büyük yarar sağladığını söyleyin; eğer bu boğa ya da koyunu alırken yakalanırlarsa, zengin sahibinin onları suçlu ilan edeceğini, oysa o turna ya da ördeğin kendi malları olduğunu, sadece onları yakalamak için harcadıkları çabanın karşılığı olduğunu söylemeye hazır olacaklardır’ dedi.¹⁷⁰

W. E. Tate de benzer bir şekilde, mülk sahibi sınıfların refah vizyonları karşısında halkın şüpheliğini anlatır:

Kendi çıkarları için müşterek arazide fakir sığır örnekleri yetiştirmeyi, başkasının çıkarı için çitlerde ödüllü hayvanlara bakmaya tercih ediyorlardı. Raportörlerden biri tarafından ortaya atılan, müşterek arazilerin ‘berekatli tahıl ürünleriyle dalgalanması, sayısız sürü ve sürülerle kaplanması ya da görkemli kerestel-

Şimdi, önceki yüzyıllarda bu boyunduruktan kurtulmuş olsalardı ve topraklarını devlet ve toprak sahibi aristokrasi tarafından haraç alınmaksızın ellerinde tutsalardı neler başarabileceklerini hayal edin.

Bu açıdan bakıldığında, “köylüler daha iyi durumdaydı” veya “ilerleme için gerekliydi” şeklindeki tüm argümanlar, Beyaz Adamın Yüğü’ne ilişkin eski argümanlar kadar utanç verici görünmektedir. Geleneksel köylü mülkiyet haklarını ilerlemenin önünde atavistik bir engel olarak görüp reddedenlerin, köylüler topraktan çıkarılıp hayvanlar gibi fabrikalara sürülmeseydi teknolojik ilerlemenin imkansız olacağını ya da devletin verimsiz kullanılan mülklere el koyup bunları kayırılan ticari işletmelere vererek ilerlemeyi teşvik etmesi ve vergi tabanını artırması gerektiğini savunan sonuçsalcılarla yakın akraba olduklarından şüpheleniyorum.

W. E. Tate’in Çitleme savunucuları tarafından yoksullar için öngörülen “faydalar “a ilişkin tanımı çok isabetlidir:

Hak eden yoksullar, çok sayıdaki küçük arazileri ya da küçük otlakları, açık alanlardaki dağınık parçalardan ve belirsiz otlatma haklarından daha yararlı bulacaklardır. Ortak arazinin büyük ölçüde yanıtıcı avantajları ve varlığının gerektirdiği aylıklığa yönelik gerçek cazibesi olmasaydı, kesinlikle daha kötü durumda olmazlardı.

Hak etmeyen yoksullar, özellikle de ortak alanlardaki yıkık dökük kulübelerinde sefalet içinde yaşayan asi gecekonducular, bir işveren için düzenli çalışmaya zorlanırlarsa, ahlaki ve ekonomik olarak zenginleşeceklerdir.¹⁶⁸

Cool Hand Luke’tan bir replik ödünç alırsak, “Keşke bana karşı bu kadar iyi olmayı bıraksan, kaptan.”

Ayrıca, J.M. Neeson’ın ifadesiyle, “yandaşların ulusal ekonomik büyümenin önünde durduğu” yönündeki şikâyetle üstü kapalı bir kolektivizmden fazlası var.¹⁶⁹ Bu bana 2003’te Irak Savaşı’nın başlangıcında Fox News’te Amerikan kovboy kapitalizminin daha kısa çalışma haftaları ve

ların kendi topluluklarının kaynaklarını ister kolektif ister bireysel olarak olarak düzenlemekte özgür oldukları anlamına gelir; bu, istendiğinde topluluk temelli bir yargıya sahip olma özgürlüğü, istenmediğinde ise hiçbir yargı sisteminin olmaması özgürlüğü veya en çok arzu edildiği durumlarda özel tahkim hizmetlerine sahip olma özgürlüğü anlamına gelir. Polis kurumu konusunda da aynı şey geçerlidir. Okullar, hastaneler, fabrikalar çiftlikler, laboratuvarlar, parklar ve pansiyonlar gibi birçok alanda da. Liberte, kendi kurumlarınızı şekillendirme hakkı anlamına gelir. Merkezci bir güç veya gerontolojik statü nedeniyle bu kurumların sizi şekillendirme hakkına karşı çıkar.²

Toprağın ortak mülkiyeti, özgür birlikteliğe dayalı devletsiz bir toplumda mülkiyet hakları için meşru ve makul bir modeldir.

Bilhassa Roderick Long, devlet mülkiyetine karşıt olarak “kamu mülkiyeti” dediği şeyi savunmuştur: “Örgütlenmiş halka (yani devlete) ait olan mülkiyet anlamına gelen kamu mülkiyetini savunmakla bir işim yok. Aslında, devlet mülkiyetinin kamu malı olduğunu hiç düşünmüyorum; kendisine hükümet adını veren bir kurumun özel mülkünden başka bir şey değildir.”³ Ortak mülkiyetin homesteading ilkesinin kolektif uygulanmasıyla ortaya çıkacağını da ekliyor:

Göle yakın bir köy hayal edin. Köylüler muhtemelen balık tutmak için göle inecektir. Topluluğun ilk günlerinde, tüm çalılar ve yola düşen dallar nedeniyle göle ulaşmak zor olur. Ancak zamanla, yol temizlenir ve bir rota oluşur - merkezi olarak koordine edilmiş herhangi bir çabayla değil, sadece topluluktaki bireylerin günden güne yapılması gerekenin bu olduğunu daha iyi anlamalarıyla gerçekleşir.⁴

Temizlenen yol, emeğin ürünüdür - herhangi bir bireyin emeği değil, insanların ortak emeğinin ürünü. Şimdi köylülerden bir tanesi bu temizlenen yola bir kapı ve gişe koymaya ve onu kontrol etmeye karar verirse köylülerin birlikte kazandıkları toplu

mülkiyet hakkını ihlal etmiş olur.

Kolektifler, bireyler gibi, bu kaynakları amaçları uğruna daha yararlı hale getirmek için emeklerini sahihsiz kaynaklarla karıştırabildiklerinden homestead ilkesi aracılığı ile ortaya çıkmış kolektif bir mülkiyet hakkından söz edilebilir.⁵

Tarihte tüm kanıtlar gösteriyor ki neredeyse tüm dünyada tarım için toprağa ilk el konulmasının toplumsal bir birim olarak çalışan köylü köyleri tarafından yapıldığını göstermektedir.

Referanslar

1.Ayn Rand, in question and answer session following “Address To The Graduating Class Of The United States Military Academy at West Point,” New York, March 6, 1974.

2. Karl Hess, “Letter From Washington: Where Are The Specifics?” The Libertarian Forum, June 15, 1969, p. 2

3 Roderick T. Long, “In Defense of Public Space,” Formulations (Free Nation Foundation), Spring 1996. Website offline, accessed via Internet Archive July 6, 2011 <<http://web.archive.org/web/20090503091359/http://libertariannation.org/a/f33l2.html>>.

4 Ibid.

5 Long, “A Plea for Public Property,” Formulations (Free Nation Foundation), Spring 1998. Website offline, accessed via Internet Archive July 6, 2011 <<http://web.archive.org/web/20090416204308/http://libertariannation.org/a/f53l1.html>>.

durumda köy toplulukları bunların kullanımının yaygınlaşmasında etkili oldu.”

Topluluk tarafından bir saban satın alınır, ortak arazinin bir bölümünde denenir ve gerekli iyileştirmeler üreticilere gösterilir, topluluklar da genellikle bir köy endüstrisi olarak ucuz saban üretimine başlamalarına yardımcı olurlardı.

Moskova bölgesinde beş yıllık bir süre içinde bin beş yüzden fazla geliştirilmiş sabanın benimsenmesindeki ana itici güç, “özel olarak geliştirilmiş kültür amacıyla toprak kiralayan komünlerden” gelmiştir. Samara, Saratov ve Kherson vilayetlerinde harman makinelerinin benimsenmesi esas olarak “bireysel köylüler pahalı bir motor satın alamazken bunu karşılayabilen köylü birlikleri sayesinde” gerçekleşmiştir.

Ve tarım tarihçilerinin, ekin rotasyonu üç tarla sisteminin yerini aldığı “köy topluluğunun yok olmaya mahkum olduğu” yönündeki kabul edilmiş bilgeliğinin aksine, aslında “Rusya’da birçok köy topluluğunun ekin rotasyonunu başlatmak için inisiyatif aldığını görüyoruz.” Ürün rotasyonu deneyleri başarılı olursa, köylüler “tarlalarını yeniden bölüş-türmekte hiçbir zorluk çekmezler”.¹⁶⁶

Köylü komünleri kendi inisiyatifleriyle Moskova çevresindeki yüzlerce köyde ekim nöbeti uygulamasını başlatmış ve drenaj çalışmaları yapmış, kurak bozkırda göletler için binlerce baraj inşa etmiş ve yüzlerce derin kuyu kazmışlardır.¹⁶⁷

Köylü komünlerinin ilerici eylemlerine dair yukarıdaki tüm örneklerle ilgili olarak, Kropotkin’in bu eylemlerin köylülerin sömürü altında en az ezildiği bölgelerde gerçekleşme olasılığının yüksek olduğu gözlemini hatırlayın. Ve sonra, tüm bu kahramanca kendini geliştirme çabalarının, köylülüğün, serflerin özgürleştirilmesi sırasında köylülere verilen topraklar için eski sahiplerine tazminat ödemek üzere hala ağır vergiler altında yaşadığı bir dönemden geldiğini düşünün. Bu insanların, Rusya’daki köylü çoğunluğun neredeyse kölelik durumunda okuma yazma bilmeyen serfler olmasından bir nesil ya da daha az bir süre sonra yaşadıklarını unutmayın.

bazı üyelerinin zihinlerini geliştirmek için boş zamanlarının olduğu yerlerde, açık ya da ortak tarla köyleri yeni tarım yöntemlerini uygulamaya koyma konusunda genellikle oldukça ilericiydi. Neeson’a göre, özellikle Midlands’da, Çitleme’ye kadar olan dönemde İngiltere’deki ortak tarla köyleri yeniliklere açıktı - örneğin ortak tarlaların ürün rotasyonu için yeniden bölünmesi ve nadasa bırakılan arazide yem bitkisi olarak yoncanın kullanılması - “etkileyici gelişmeler”, “tarımsal uygulamada parlamenter çitlemeden çok önce verimlilik ve üretimde çok yönlü artışlara yol açan bir esneklik” gerektiriyordu.¹⁶³

W.E. Tate’e göre, şalgamın tarla ürünü olarak ekilmesi açık tarla sisteminin sınırları içinde tamamen mümkündü; sadece dördüncü bir tarla eklemek için ekilebilir alanın yeniden düzenlenmesi gerekiyordu. Köylülerin bunu yapmasını yasal hale getiren 1773 tarihli Parlamento yasasından önce bile -görünüşe göre izinsiz yeniden düzenlemelerin yasal olarak şüpheli olduğu varsayımıyla- köyler daha önce köklü ürünler için dördüncü tarlalar oluşturmak üzere oy kullanmışlardı.¹⁶⁴

Aynı durum daha sonra, serflerin özgürleştirilmesinden sonra Rus mirinin açık arazilerinde de geçerli oldu. Kropotkin, *Karşılıklı Yardım*’ın sekizinci bölümünde, ortak arazilerinde yeni teknikler deneyen köylülere dair çok sayıda örnekten bahsetmiştir. Örneklerin birçoğu, Almanya’da ve hatta çok daha güçlü bir şekilde geliştikleri İsviçre’de devam eden müştereklerin verimli ve ilerici yönetimine atıfta bulunuyordu. Ancak çoğu tarihçinin *mir*’in sözde geri kalmışlığını Stolypin’in merceğinden gördüğü Rusya’da bile:

Önümüzde duran gerçekler, tam tersine, Rus köylülerinin, elverişli koşulların bir araya gelmesi sayesinde, ortalamada olduklarından daha az sefil oldukları ve komşuları arasında bilgili ve inisiyatif sahibi insanlar buldukları her yerde, köy topluluğunun, tarımda ve köy yaşamında çeşitli iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi için tam bir araç haline geldiğini göstermektedir.¹⁶⁵

Geliştirilmiş çelik sabanlar Güney Rusya’da hızla yayıldı ve “birçok

I. Köy Komününün Yükselişi ve Sebati

Köy komünü, neredeyse evrensel olarak, insanlık tarihinde şimdiye kadar, özgürlükçü devletsizlik ve gönüllü birliktelik idealine yaklaşılmaya en yakın olan toplumlarda baskın mülkiyet modeliydi. Devletlerin ortaya çıkışının hemen öncesindeki insani gelişmenin en yüksek noktasında, imparatorlara haraç vermeden barış içinde var olan devletsiz köyler, pazar kasabaları vardı, köylü komününün ortak mülkiyeti neredeyse evrenseldi.⁶

Tarım Devrimi’nden ilk devletlerin ortaya çıkışına kadar neolitik dönemin devletsiz köy sosyetelerinde norm olan toprağın ortak mülkiyetiydi. Köyün konumu neresi olursa olsun, köy komününün iç yapısı tipik olarak, James Scott tarafından söylendiği üzere, varsayımsal vaka çalışmalarından yola çıkarak, geleneksel görev süresi uygulamalarına yakındı:

Ailelerin, büyüme mevsimi boyunca ekim alanları üzerinde intifa haklarına sahip olduğu bir topluluk düşünelim. Bir de yalnızca belirli ürünler ekilebilecek ve her yedi yılda bir intifa hakkı, ailelerin büyüklüğüne ve sağlıklı yetişkin sayısına göre yerli ailelere dağıtılacak. Sezon mahsulünün hasatından sonra, tüm ekili alanlar, herhangi bir ailenin toplanabileceği, kümes hayvanlarını tutabileceği, hayvanlarını otlatılabileceği ve hatta daha hızlı olgunlaşan kuru mevsim mahsullerini ekebileceği ortak bir araziye dönüştürülecek. Köy tarafından ortak olarak kullanılan mera arazilerinde kümes hayvanı ve hayvan otlatma hakkı tüm yerli ailelere verilebilir ama otlatılabilecek hayvan sayısı aile büyüklü-

ğüne göre, özellikle de kaba yemlerin kıt olduğu kurak yıllarda, sınırlandırılacak. Herkesin ailesinin ihtiyaçları için odun toplamaya hakkı vardır ve köy demircisine ve fırıncısına daha büyük tahsisler verilecek. Köyün ormanlık alanlarından gelen maddenin ticari satışına izin verilmeyecek.

Dikili ağaçlar ve onlardan gelen her meyve, nerede yetişiyorlarsa yetişsinler, ağaçları diken ailenin malı olacak. Arazi, çocuklu dul kadınlar ve askere alınan erkeklerin bakmakla yükümlü olduğu kişiler tarafından kullanılmak veya kiralanmak üzere bölünecek.

Gıda sıkıntısına yol açabilecek bir mahsul yetmezliği olursa, bu düzenlemelerin çoğu yeniden ayarlanacak. Daha iyi durumda olan köylülerden, topraklarını daha yoksul durumda olan akrabaları için pay etmeleri, onları işe almaları ya da sadece beslemeleri beklenecek. Kıtık devam ederse aile reislerinden oluşan bir konsey yiyecek stoklarını birleştirebilir ve karne ile dağıtmaya başlayabilir.”⁷⁷

Köy komünü modelinin kökleri, medeniyetin en eski bölgelerinde, insanların yerleşik hayata geçip mahsul yetiştirmeye başladığı tarım devrimine kadar izlenebildi. O zamandan önce ise baskın sosyal grup, yarı göçebe yarı avcı-toplayıcı olanlardı. Avcı-toplayıcılar topladıkları tahılın bir kısmını saklamayı akıl ettikçe giderek daha yerleşik bir hayata bağlı hale geldiler.

Roma gücünü kaybettikten sonra başlayan Karanlık Çağ Avrupa’sında komünal mülkiyet bazı bölgelerde yeniden ortaya çıktı ve buralarda köy komününün kökeni barbar kabilelere dayanıyordu. (Avrupa’da yaşanan bu köy komünü olayı, önce İtalya’da Roma Cumhuriyeti ve akabinde İmparatorluk tarafından bastırılmış olan toplumsal bir birimin yeniden ortaya çıkmasıydı)

Avcı-toplayıcı grup ya da klan, her iki durumda da akrabalık ilişkilerine dayanan yerleşik yahut göçebe bir toplumsal birimdi. Dolayısıyla köy komününün kökenleri genelde kendilerini aynı klanın üyeleri olarak

mamışlardır.

Bu enfeksiyon kaynaklarının çoğunun çitlemeden sonra sürülere ayrılmaktan etkilenmediği açıktır; ve hastalığın uzun kuluçka süresi (30-60 gün ve bazı durumlarda altı aya kadar), hastalıklı hayvanların çitlemeden önce veya sonra kontamine olmamış sürülere girmesini önlemeyi çok zorlaştırmıştır.¹⁵⁶

Kapalı çiftliklerin çitleri de leptospiroz gibi hastalıkların kirlenmiş su yolları ya da kemirgenler yoluyla bulaşmasını engelleyememiştir.¹⁵⁷ Islak ortak araziler ve kötü drenajla ilişkili hastalıklar, ortakçılar tarafından olduğu kadar çitle kapatılanlar tarafından da kontrol altına alınmıştır; “çitleme sonrası drenaj alanındaki iyileştirmeler, çoğu çitlemenin tamamlanmasından elli yıl sonra gerçekleşmiştir.”¹⁵⁸

Son olarak, Çitlemenin hastalıklarla ilgisizliği, Çitlemenin kronolojisi ile “hayvan hastalıklarının azalması” arasındaki kopukluktan anlaşılmaktadır. Salgın hastalıklar on dokuzuncu yüzyıla kadar sürüleri yok etmeye devam etmiştir. Örneğin, çitleyenlerin müştereklere yönelik suçlamalarının en önemli maddesi olan koyun çürüğü, 1830-1831 kışında bir ila iki milyon koyunu öldürmüştür.¹⁵⁹

Eleştirilmeden kabul edilen bir başka bilgi de “ortak meralarda hayvanları seçici ıslah yoluyla geliştirmenin ‘imkansızlığı’dır.” Ancak aslında köy jürileri yetiştiriciliği yakından kontrol ediyordu. Boğaların serbestçe dolaşmasına izin verilmezdi ve koç ve boğaların sadece “belirlenen zamanlarda” ortak alana çıkmasına izin verilirdi.¹⁶⁰ Malikâne sahipleri ve büyük çiftçiler, geleneklere göre üstün boğaları damızlığa ayırmak ve periyodik olarak halkın sürüleriyle birlikte otlatmak zorundaydı.¹⁶¹

Arazinin büyük bir kısmının nadasa bırakılması gerekliliğine gelince, Chambers ve Mingay, toprağın verimliliğini yeniden sağlamak için baklagiller ve şalgam kullanmak gibi konularda “açık tarla çiftçilerinin... girişimcilik gösterdiklerini” kabul etmekte ve “eski yapının ne o kadar geri ne de o kadar bir zamanlar sanıldığı gibi gelişmekten acizdir.”¹⁶²

Köylülerin ekonomik olarak kiralar ve vergiler altında ezilmediği ve

iddiaları da benzer şekilde baştan savmaydı. Chambers ve Mingay, diğer konularda olduğu gibi bu konuda da iki yüzyıl önceki yazarların çıkar odaklı suçlamalarını eleştirmeden tekrarlamışlardır. Çitleme yanlısı yazarlar, açlık ve yetersiz beslenmenin yanı sıra, “ortak meranın gelişigüzel üremeye ve hastalıkların yayılmasına yol açtığını” iddia etmişlerdir. Özellikle, “hayvanların büyük ortak otlaklarda düzensiz bir şekilde karıştırılması bulaşmaya neden olmuş ve kontrolü zorlaştırmıştır.” Bu yazarlar, “ortak meralarda hayvan hastalıklarını kontrol etmek için çok az akıllıca girişimde bulunulduğunu” varsaymaktadır.¹⁵⁴

Aslında, köy jürileri “hastalığın yayılmasını önlemek için yönetmelikleri ve para cezalarını kullandılar.” Onlar da en az kapatanlar kadar, enfeksiyonun kaynağının yakınlıktan kaynaklanan bulaşıcılık olduğuna inanıyorlardı. Uyuz atlar ya da kabuklu koyunlar gibi hastalıklı hayvanları otlatmak yüksek para cezaları gerektiriyordu. “Ücretli çobanlar ve kadınlar neredeyse sürekli olarak ortak sığır ve koyunları denetliyordu”, bu da hastalıklı bir hayvanı fark edilmeden otlatmayı son derece zorlaştırıyordu. Halkın hayvanlarının sağlığını korumaya yönelik yoğun ekonomik ilgisi ve “ortak sürülerin ve sürülerin kamuya açık bir şekilde toplanması, hareket etmesi ve denetlenmesinin” kolaylaştırdığı tespit kolaylığı, enfeksiyona karşı güçlü güvencelerdi. Hastalıklı hayvanları “atların ya da ineklerin bağlanabildiği kısmen denetimli otlaklarda” kısa bir süre için otlatmak hala mümkündü, ancak bu hayvanlar yalnızca az sayıda diğer hayvanla temas halindeydi.¹⁵⁵

Dahası, Çitlemenin çağdaş ve modern savunucuları, halktan insanların hayvancılık yönetimi uygulamalarını tamamen bağlamından kopararak suçladılar. En önemli karşılaştırma -Çitleme sonrası hayvancılık yönetimi uygulamaları- neredeyse hiç yapılmadı. “Belki de belirtilmesi gereken en önemli nokta, birçok hastalığın nasıl yayıldığına dair sınırlı anlayışın, hem çitlemeden önce hem de sonra önlem almayı zorlaştırdığıdır.” Halk kadar çiftçiler de yanlışlıkla tüm hastalıkların bulaşıcılıktan kaynaklandığına inanmış ve hastalık bulaştıran giysi gibi diğer vektörlerin farkında ol-

gören ve ortak bir atadan gelen, yerleşik ve tarıma dayalı bir hayat için ortak çabalar sarfeden bir grup yerleşimciye dayanıyordu. Onlar, modern şehirlerdeki gibi tesadüfen aynı coğrafi bölgede yaşamaya başlamış, şu veya bu şekilde temel kamu hizmetlerinin ve programlarının organize edilmesine kafa yormak zorunda kalan atomize bireylerden ibaret değillerdi. Kendilerini bir noktada akraba gören organik bir toplumsal birimdi. Bu, “ortak soydan geldiği düşünülen ve belirli bir toprak parçasına kolektif olarak sahip olan aileler arasındaki birlik” anlayışıyla yapılan başka bir anlaşmaydı. Aslında, klandan köy topluluğuna geçişte, yeni kurulan bir köy komününün ana ve güçlü üyesi genelde ocağını ve hayvanlarını diğer insanlarla paylaşan tek bir hane veya geniş bir aileydi.⁸

Bu kurucu klan ayrı ataerkil aile hanelerine bölündükten ve servetin özel sermaye birikimini ve miras yoluyla aktarımını kabul ettikten sonra bile,

servet, yalnızca sığırlar; aletler; silahlar ve mesken dahil olmak üzere taşınır mal olarak geçiyordu. Köy topluluğu toprakta özel mülkiyeti hiç uygulamadı ve uygulayamazdı. Ormanların veya çayırların temizlenmesi çoğunlukla topluluklar tarafından veya en azından birkaç ailenin ortak emeğiyle - ve her zaman topluluğun rızasıyla - yapıldı. Temizlenen araziler her aile tarafından dört, on iki ya da yirmi yıllık bir dönem için elde tutuldu, bu sürenin sonuna gelindiğinde ise ekilebilir arazi ortak mülkiyete dönüştü.⁹

Ve farklı ailelerden oluşan bir grubun birlikte yeni bir köye yerleştiği senaryolarda bile aileler sosyal dayanışmalarının temeli olsun diye çok geçmeden ortak bir atadan geldiklerini anlattıkları bir mitoloji oluşturdular.¹⁰ Vereceğimiz örnekte görüleceği gibi, Stolypin’in Sibirya’da yeni köy kolonileri kursunlar diye sınır dışı ettiği atomize ve topraksız köylü grupları, yeni köyleri mir’in ortak mülkiyet ilkesi bağlamında oluşturdular. (Stolypin’in ücret basit mülkiyeti anlayışına rağmen). Köy komünü, bu nedenle yukarıda Roderick Long tarafından tarif edilen türden bir kolektif homesteading örneği idi.

Henry Summer Maine'e göre köy komününün bazı varyasyonlarında, ör. Hindistandakiler ve Germen kabilelerinin çoğu, bir bireyin ortak arazideki payını geri kalanından koparmasını ve ona bireysel olarak sahip olmasını sağlayan teorik bir hak vardı ama bu neredeyse hiçbir zaman uygulanmadı çünkü hiç pratik değildi.

Her şeyden önce, kişinin ortak topraklardaki mirasının komünden ayrılması, kişinin kendini örgütlü bir topluluktan ayırmaya ve onun yanında (ya da içinde) yeni bir topluluğun çekirdeğini oluşturmaya benzer bir şey olarak görülüyordu ve hukuki uygunluğunu sağlamak için şaşalı bir tören yapılması gerekiyordu. Ve birey olan köylünün toplulukla bundan sonraki ilişkileri iki örgütlü toplum arasındaki ilişkilerin karmaşıklığının ve inceliği gibi olacaktır.¹¹ Tarım yılında yapılan çiftçilik, hasat gibi birçok eylem, köylülerin ortak kararıyla kısmen veya tamamen organize edilmişti ki ayrılan bireyler ile komünün geri kalanı arasındaki işbirliği çabalarını organize etmenin gerektirdiği işlem maliyetleri önlerine daha büyük bir engel olurdu.

Bir toplumun büyük çoğunluğu, ortak mülkiyeti işleri yapmanın ve sosyal işlevleri düzenlemenin en doğal yolu olarak görüyorsa, bir bireyin mülkiyet payını kalan parçadan ayırması için herhangi bir yasal engel olmasa bile işlerin arka plandaki durumunu varsayar. yaygın olanı, bunu yapmayı maliyetli ve pratik olmayan hale getiren çok güçlü yol bağımlılıkları olması muhtemeldir. Belirli bir sosyal sistem, kurumlarına katılım resmen tamamen gönüllü olsa ve çıkış için hiçbir zorlayıcı engel olmasa bile, birbirine bağlı bir ekosistem yaratan ve alternatifleri dışlayan yer örtücü bitkiler gibi işlev görme eğilimindedir.¹²

Kropotkin, toplumun yapı taşı olan köy komünü modelinin evrensellliğini şöyle anlattı:

Köy komünü modelinin yalnızca Slavların, hatta eski Cermenlerin bir özelliği olmadığı artık biliniyor ve bu tartışmaya açık değil. Hem Sakson hem de Norman döneminde İngiltere'de kendini gösterdi ve geçen yüzyıla kadar kısmen varlığını sürdürdü; eski

abartmış ve kendi çıkarları için kasıtlı olarak tek taraflı bir resim sunmuşlardır; Mingay gibi modern yazarlar da tam olarak duymak istedikleri şey olduğu için bunu yutmuşlardır.

Örneğin, J.M. Neeson yazlıkçıların “müşterekleri çıplak otlatmadığına” dair kanıtlar sunmaktadır: “Haklarını aşırı stoklamaları pek olası değildi, hatta tam olarak stoklamayabilirlerdi.”¹⁴⁸ Ayrıca, malikane kayıtlarından çok sayıda etkili müşterek yönetim örneği sunuyor. Çoğu yerde ortakçılar, müşterek arazileri taşımak ya da çıplak otlatmak bir yana, müşterek arazilerini sıkı bir şekilde sınırlandırarak -her bir ortakçının otlatabileceği hayvan miktarını kısıtlayarak- hayvanların müşterekleştirilmesini düzenlemişlerdir. Neeson, köy jürilerinin kısıtlamalar getirdiği ve bunları dikkatle uyguladığı birçok vakadan bahsetmektedir. Müştereklerin sınırlandırılmadığı köylerde bile müşterek haklar sınırsız değildi. Stoklama, daha ziyade, “araziye ya da kulübeye ya da ikametgaha hatıra olarak bağlı ortak haklar: orijinal, azaltılmamış stoklama seviyesi” ile sınırlıydı.¹⁴⁹

Öte yandan, zengin toprak gaspçıları -örneğin “haklarını gasp etmek için kulübeleri satın almaya gücü yeten zanaatkârlar”- tipik olarak “aşırı stok yapabilecek, kesinlikle tam stok yapacak” büyük sürülerin ve sürülerin sahipleriydi. “Ortak meraya yönelik tehdit, yazlıkçıların açıkça tanımlanmış haklarından ziyade, daha zengin erkeklerin daha büyük sürü ve sürülerinden geliyordu.”¹⁵⁰ Köy kurumlarının katı düzenlemeleri uygulayamadığı ya da otlakların çok cömert olduğu durumlarda, bu durum genellikle ortak alanları kendi hayvanlarıyla istila eden ve küçük mülk sahiplerinin çoğunluğuna yer bırakmayan birkaç büyük çiftçinin siyasi etkisinden kaynaklanıyordu.¹⁵¹ Ve Çitleme işlemleri başladıktan sonra, büyük çiftçiler ve malikane lordları, yazlıkçıların ortak haklarının değerini düşürmek ve böylece tazminat miktarlarını azaltmak için genellikle kasıtlı olarak ortak alanları aşırı stokladılar.¹⁵² Her ne kadar Çitleme yanlısı yazarlar bu aşırı stoklamayı müştereklerin kötü yönetildiğinin kanıtı olarak görseler de, aslında bu Çitleme'nin bir yan etkisiydi.¹⁵³

Çitleme savunucuları ve özürçülerinin hastalığın yayılmasıyla ilgili

mento Çitlemeleri “iki dalganın ikincisi ve daha büyüğü” olup, Tudor dönemindeki açık arazilerin mera olarak kullanılmak üzere çitlenmesini aşmaktadır.¹⁴⁴ Dobb ise Tudorlar döneminde çitlenen arazilerin toplam oranının “en çok etkilenen dört ilçede bile hiçbir zaman yüzde 10’a ulaşmadığını” iddia etmiştir.¹⁴⁵

Çitlemelerde Verimlilik Sorunu

İngiltere’deki Çitlemelerin savunucuları, bu uygulamaların ürün rotasyonunun geliştirilmesi, çorak arazilerin iyileştirilmesi için yonca kullanımı ve hayvanların kışlatılması gibi verimli yeni tarım tekniklerinin uygulanması için gerekli olduğunu savunmaktadır.¹⁴⁶

Chambers ve Mingay, *Tarım Devrimi*’nde açık alanlara ve ortak meralara karşı uzun bir suçlama listesi sıraladı. Bu suçlamalara şunlar dahildir.

İşletmelerin dağınıklığı ve parçalanmışlığı ve tarlanın bir bölümünden diğerine aletlerle seyahat ederken harcanan zaman; toprağın ıslah edilmemiş doğası ve arazinin balyalar halinde israf edilmesi (her ne kadar Bunlar ek mera parçalarının yanı sıra sabanı döndürmek için araziler ve yaylalar arasındaki yollar olarak da işlev görüyordu); iki ürün ve bir nadastan oluşan katı rotasyon; hayvancılığı geliştirmenin imkansızlığı ve ortak alanlarda ve tarlalarda bir arada sürülen hayvanlar arasında hastalıkların yayılma riski....

Sistemin belki de en çarpıcı zayıflığı, her yıl bir kısmının, genellikle ekilebilir arazinin dörtte birinden üçte birine kadar. Bu, iki ya da üç yıllık ekimden sonra verimliliği yeniden sağlamak için gerekliydi.¹⁴⁷

Chambers ve Mingay’ın sonraki eleştirilenlerine göre, on sekizinci yüzyılın çitleme yanlısı yazarları kötü yönetimin boyutunu büyük ölçüde

İskoçya’nın, eski İrlanda’nın ve eski Galler’in toplumsal örgütlenmesinin yapı taşıydı. Fransa’da, köy folkmote tarafından ekilebilir arazinin ortak zilyeti ve ortak tahsisi, çağımızın ilk yüzyıllarından, folkmotları “çok sıkıntılı” bulan ve bu nedenle onları kaldıran Turgot zamanına kadar devam etti. İtalya’da Roma yönetiminden zorluklar yaşasa da Roma İmparatorluğu’nun çöküşünden sonra yeniden canlandı. İskandinavlar, Slavlar, Finler (pittaya’da, muhtemelen kihla-kunta’da), Coures ve Lives’in toplum modeli buydu. Hindistan’daki köy topluluğu -geçmiş ve şimdiki, Aryan ve Aryan olmayanlar dahil- Sir Henry Maine’in çığır açan çalışmaları sayesinde gözler önünde; ve Elphinstone da aynısını Afganlar arasında gösterdi. Aynı zamanda Moğol oulous, Kabyle thaddart, Cava dessa, Malaya kota veya tofa, Habeşistan, Sudan, Afrika’nın iç kısımlarında, her iki Amerika’nın yerlileri ile, tüm Pasifik takımadalarının küçük ve büyük kabilelerinde çeşitli isimler altında karşımıza çıkmaktadır. Kısacası köy komünü modelini yaşamamış tek bir insan topluluğu bile tanımıyoruz. Serflikten daha önce vardı ve kölelik bile onu kırmaya yetmedi. Bu, evrimin evrensel bir basamağıydı, klan organizasyonunun doğal bir sonucuydu.¹³

İsrail’in Jübile sisteminde de bu komünal mülkiyet modelinin bir versiyonunu görmekteyiz, Musa’nın yasalarında Levililer ve Tesniye’nin rahipleri tarafından idealize edildi. Hakimler döneminde de bir ölçüde kendini gösterdi. Arazinin nihai mülkiyeti, Jübile yılında sırası gelen kabile, klan ve aileye ait idi (her kırk dokuz veya elli yılda bir karar verildi buna). Arazi satışları aslında uzun vadeli kiralamalardı ve fiyat Jübile’ye kaç yıl kaldığına bağlı olarak değişiyordu. Bireysel ve aile zilyetlerini düzenlemeye yarayan geleneksel tüzükler arasında toplanma ödeneği de vardı. Sina Dağı’ndan gelen bir vahyin İncil’deki açıklamalarının, Tevrat’tan önce bir Tunç Çağı toplumuna işaret ederek komünal mülkiyetin meşrulaştırılması olarak totemik ataninkine benzer bir işlevde görünmesi muhtemeldir. Hakimler zamanındaki sözde J ve E belgeleri bile

muhtemelen Bethel veya Shiloh merkezli bir amfikyonik lig olarak var olan İsrail kabileleri tarafından sözlü olarak aktarılmış destansı şiirlerden başka bir şey değildi.

Peygamber Yeşaya ise arazi “özelleştirmesine” atıfta bulunarak şunları söyledi (Yeşaya 5:8): “Evlerine ev, tarlalarına tarla katanların vay haline! Oturacak yer kalmadı, Ülkede bir tek siz oturuyorsunuz.” Lord Leicester ise buna benzer bir şey söyledi: “Kişinin ülkesinde yalnız olması üzücü bir şeydir Etrafa bakıyorum ve başka evleri değil, sadece kendi evimi görüyorum. Ben Görkemli Şato’nun deviyim ve tüm komşularımı yedim.”¹⁴

On dokuzuncu yüzyılda Henry Sumner Maine, Hindistan’ın köy komünlerinin, bir zamanlar Hint- Avrupa ailesinin tüm dalları için ortak bir kurum olduğunu ve Hindistan’ın hayatta kalan güvenilir toplum modeli olduğunu söyledi.

Hindistan’ın Köy Komünü hem organize bir ataerkil toplum hem de ortak mülk sahipleri topluluğudur. Onu oluşturan insanların birbirleriyle kişisel ilişkileri, mülkiyet haklarıyla ayırt edilemez bir şekilde harmanlanmıştır ve İngiliz görevlilerin ikisini ayırma girişimleri Anglo-Hint yönetiminin en korkunç başarısızlıklarından biri olarak görülebilir. Köy Komününün antik zamanlara dayandığı bilinmektedir. Hindistan tarihine, genel ya da yerel araştırma hangi tür araştırma yapılırsa yapılsın, Komün her noktada gözlemlenmiştir. Hindistan’daki en faydalı hükümet sistemleri her zaman bu modeli yönetimin temeli olarak kabul edenler olmuştur.¹⁵

Aynı Kropotkin gibi Maine de köy komününün ortak toprak mülkiyetinin ortak bir kökene sahip bir grup aileden çıktığını gözlemledi ki şu sözcükleri yazdı “Bir Kızılderili topluluğunun temeli köy komünü modelidir”, “ortak bir alana sahip bir tür akrabalar topluluğudur bu model”.¹⁶ Birkaç akraba aileden oluşan geniş bir akraba grubundan bir Köy Topluluğunun bu oluşum süreci “tipik olarak kabul edilebilir” olsa da birçok istisna vardı. “Tek bir kan bağı topluluğu” tarafından kurulan

kadar parçalanmaya başladılar.¹⁴⁰

On sekizinci yüzyılda tanınan gelenekler, bir zamanlar hak olan taleplerin kalıntılarıydı. Neeson’ın özel ormanlardan odun toplama hakkı ile ilgili olarak belirttiği gibi: “Kökeni ne olursa olsun, bu *hak* fikrinin bir ayrıcalığa dönüşmesi ve halktan insanların ayrıcalıkların ellerinden alınabileceğini kabul etmeleri için çok uzun yıllar geçmesi gerekecekti.”¹⁴¹

Mingay’in kırsal kesimin Çitleme ile insansızlaştırılmadığı yönündeki iddiasına Hill şu yanıtı vermiştir: “Evet, ama ne olmuş yani?” Çitleme sonrasında pek çok köyde nüfusun azalmamasının bir nedeni de “nüfusun zaten artıyor olmasıydı. Ekili alanların genişletilmesi ve tarımın yoğunlaştırılması daha fazla işgücü gerektiriyordu.” Ancak her durumda, kırsalda kaç kişinin yaşadığından bağımsız olarak, asıl soru *nasıl* yaşadıklarıdır. Toprağa garantili geleneksel erişimin getirdiği güvenlik ve bağımsızlıkla yaşamak yerine, sürekli olarak işverenlerinin iyi niyetine bağlı ve onun en ufak bir kaprisiyle haber verilmeksizin işten çıkarılabilecek güvencesiz ücretli işçi statüsüne düşürüldüler.¹⁴²

Buna ek olarak, ne kadar insanın işçi olarak topraktan geçinmek zorunda kaldığına bakılmaksızın, Çitleme sonrasında belirli bir tüketim birimi için öncesine kıyasla ne kadar çalışma gerektiği sorusu ortada durmaktadır. Tarımsal ücretler 1765’ten sonra düştüğü ve Çitleme nedeniyle kiralalar yükseldiği için, tarım işçisinin toplam ürününün çok daha büyük bir kısmı kendisi ve ailesi tarafından tüketilmek yerine kasabalarda satıldı.¹⁴³ Mingay, atların yabani sürülerdeki sayılarına kıyasla evcilleştirildiklerinde daha iyi durumda olduklarıyla övünebilirdi - ya da endüstriyel tavukhanelerdeki tavukların sayısı, türedikleri yabani kümes hayvanlarına kıyasla çok daha fazlaydı. Yabani koyunlar merada evcilleştirilmiş kuzenlerine göre sayıca daha az olabilir; ancak hiç şüphesiz kendi yün ve koyun etlerini daha fazla saklıyorlardı. Artan üretkenliğe gelince, artan emek çıktısı, eğer başkası tarafından sahipleniliyorsa, işi yapan kişi için pek önemli değildir.

Hammonds’a göre, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllardaki Parla-

oluşturulan ve daha sonra hem taraftarlardan hem de muhaliflerden vergi alan modern kentsel “iyileştirme bölgesi” sürecine çok benziyordu. Burada akla kurt ile koyunun akşam yemeğinde ne yeneceğine dair oylama yapımları ile ilgili eski bir deyiş geliyor.

Üçüncüsü, yukarıda da gördüğümüz gibi, müşterek arazinin geleneksel hakları -muhtemelen küçük hak taleplerinin çoğunu da içerecek şekilde- nadiren tazmin edilmiştir. Ortak arazinin mülk sahipleri arasında bölünmesi, ortak arazide kraliyet mahkemeleri tarafından tanınan resmi bir mülkiyet hakkı olmayan, ancak köy geleneklerine göre erişim hakları olan ve bu erişim hakları bağımsız hayatta kalma marjı anlamına gelen ev sahiplerini ve gecekonducuları dışarıda bırakmıştır.¹³⁶ Ve daha önce geleneksel rejim altında yoksullara tahakkuk eden, hasattan sonra ortak tarlaları toplama faydasını da dışarıda bıraktı.¹³⁷

Clapham, Chambers ve Mingay gibi çitleme yanlısı yazarlar, ister çağdaş ister tarihçi olsunlar, sık sık geleneksel hak taleplerinin yasal hak olmadığını ve bu nedenle tazmin edilmemesi gerektiğini belirtmektedirler. Clapham, kazları meraya ya da hasat edilen tarlalara sürmek gibi geleneksel hakların aslında hak olmadığını, sadece “acı çekerek” hak sahibi olduğunu savunmuştur.¹³⁸

Geleneksel ortak haklar, tahrir defterleri ve tarla emirleri gibi resmi malikane kayıtlarında nadiren korunmuştur. Ve Çitleme işlemlerinde, iddialarını belgelemek için ispat yükü köylüler üzerindeydi.¹³⁹

Kırsal kesimdeki toprak mülkiyetinin tarihi ve köylülüğün bin yıldan fazla bir süredir feodalleşme ve toprak gaspı yoluyla kiracı durumuna düşürüldüğü gerçeği göz önüne alındığında, ispat yükünün diğer tarafta olması gerekirdi. Ludwig von Mises’in yazdığı gibi:

Büyük ölçekli toprak mülkiyeti hiçbir yerde ve hiçbir zaman piyasadaki ekonomik güçlerin işleyişiyle ortaya çıkmamıştır. Askeri ve siyasi çabaların bir sonucudur. Şiddetle kurulmuş, şiddetle ve yalnızca şiddetle ayakta tutulmuştur. Latifundia piyasa alanına çekilir çekilmez işlemler sonunda tamamen yok olana

köylerde bile, yine de “yabancı kökenli adamlar zaman zaman buraya entegre edilmiş” ve “kardeşliğe kabul edilmiştir”. Ayrıca “bir değil de iki veya daha fazla aileden türemiş gibi görünen ve bileşiminin tamamen yapay olduğu bilinenler de var. Öyle olsa bile, tüm bu tür köyler, “ortak köken varsayımı bazen gerçeklerle çeliştiğinde” bile, “orijinal soy” efsanesi yaratmıştır.¹⁷ Köy, ya bir “kan akrabaları topluluğu” ya da “bir akrabalar birliği modeline göre oluşturulmuş bir ortak mülk sahipleri topluluğu” olarak, ortak köken kurgusundan hareketle faaliyet gösteriyordu.¹⁸

Maine’in Hindistan yönetimine yaptığı atıftan da anlaşılacağı üzere, köy komünü devletin yükselişinden sonra bile yaygın bir şekilde varlığını sürdürmüş, içsel olarak üzerine krallar, rahipler, bürokratlar ve feodal toprak ağalarından oluşan asalak bir katman eklenmiş devletsiz bir toplum anlamına gelmiştir.¹⁹ Köy komünü, kendisinden haraç alan ve asker toplayan “nispeten güçlü kralların egemenliği altındaydı”, “bud başka türlü tarım toplumlarına karışmıyordu.” Devletin yönetilenlerle ilişkisi, bireyler arasındaki ilişkiler üzerinde düzenleyici bir otorite kullanmaktan ziyade, bir birim olarak köy aracılığıyla gerçekleşiyordu.

Rusya’da Maine, çarların yönetiminde serflikin yasalaşmasını, önceden var olan bir toplumsal sisteme, yani “köyün eski örgütlenmesine” bir dayatma olarak görmüştür.²⁰

Köy komününün devam ettiği yerlerde, devletin bireylerle doğrudan ilişkisi ya çok azdı ya da hiç yoktu. Köylülükle yalnızca komün aracılığıyla kolektif olarak ilgileniyordu.

Premodern ve erken modern devlet... vergi söz konusu olduğunda bireylerden çok topluluklarla ilgilenirdi. Tüm tebaadan toplanan meşhur Rus “ruh vergisi” gibi görünüşte bireysel olan bazı vergiler aslında doğrudan topluluklar tarafından ya da tebaası oldukları soylular aracılığıyla dolaylı olarak ödeniyordu. Gerekli meblağın teslim edilmemesi genellikle toplu cezalandırmaya yol açıyordu. Düzenli olarak hane halkı ve onun ekili alanları seviyesine ulaşan tek vergilendirme araçları, feodal aidat ve dini öşür

toplarken yerel soylular ve din adamlarıydı. Devlet ise bu düzeye nüfuz edebilecek ne idari araçlara ne de bilgiye sahipti.

Bu gibi durumlarda komün, devletin yükselişinden önce olduğu gibi, toprak tahsisi ve aileler arasındaki anlaşmazlıklarda arabuluculuk yaparak, komünün bir üyesi devletin yasalarından birini ihlal etmekle suçlandığında devletle ilişkileri toplu olarak yürütmek ve her ailenin devlet tarafından köye yüklenen vergilerdeki payını değerlendirmek gibi ek işlevlerle içsel olarak işlev görüyordu.

Livy’de anlatıldığı üzere, Roma Cumhuriyeti’ndeki temel siyasi çatışma, patrisyenlerin, topluluğun tüm üyelerinin yasal erişim hakkına sahip olduğu ortak toprakları mülk edinme ve çitleme- “özelleştirme”- girişimi idi.

Orta Çağ’ın sonlarından itibaren ekilebilir arazilerin (çoğunlukla koyun otlatmak için) çitlerle çevrilmesiyle giderek aşınan İngiltere’nin açık tarla sistemi, aynı erken dönemin bir başka versiyonuydu. Cermen komünal mülkiyet sistemi- Tarla Markası ve Ortak Mark- günümüze kadar gelmiştir. Maurer Almanya’da kaydetti.

Tacitus’un Cermen kabileleri arasında gözlemlediği sistemin daha sonraki bir evrimiydi. Tacitus’un sözünü ettiği sistem Cermenler tarafından yarı göçebe oldukları ve geniş toprak girdilerine erişimleri olduğu zamanlarda kullanılıyordu. Bu sistem, aile arazilerinin birbirine eklendiği, ancak tek bir tarlanın bulunduğu bir açık tarla sistemiydi. Toprak tükendiğinde, topluluk yoluna devam ediyor ve yeni bir toprak açıyordu. Muhtemelen ilk kez tarım devrimi sırasında kullanılan bu sistem, açıkçası yalnızca düşük nüfus yoğunluklarında işe yarayabilirdi. Kabileler yerleştikçe ve boş arazi miktarı azaldıkça ilk adaptasyon, ekilebilir arazinin yarısının her yıl nadasa bırakıldığı ilkel iki tarlalı bir sistemdi. Tacitus’un tebaasının aşağı Alman torunları İngiltere’de görüldüklerinde, tam gelişmiş üç ya da dört tarla sistemine geçmişlerdi.²¹

Arable Mark ve onun İngiliz açık tarla muadili, üç tarlalı bir sistemdi. Her bir tarladaki aile arazilerinin birbiriyle kesişmesi ve arazilerin aileler

özgürdü. Tek yapması gereken okumayı öğrenmek, pahalı bir avukat tutmak, Londra’da birkaç hafta geçirmek ve köyündeki güçlü adamların gazabına uğramaya hazır olmaktı. Eğer çitlemeden sonra evini terk ettiyse, bu tamamen kendi isteğiyle olmuştu: Gerçi ortak arazide hayvan otlatma ve oradan yakacak alma hakkını kaybetmesi, eğer bir arazisi varsa onu çitle çevirmenin maliyeti, çitlemeden kâr etmek için gerekli gübreyi satın alacak sermayesinin olmaması, en azından Midlands’da kiralardan çitlemeyle birlikte iki katına çıkması, tüm bunlar özgürce karar vermesine yardımcı olabilirdi. Ama zorlama, hayır! Bu kadar İngiliz olmayan bir şey olamazdı. Nereye gideceğini bulabilirse ve ailesiyle birlikte oraya kadar yürüyebilirse, ya köyünde tarım işçisi olarak ya da bir fabrikada onu bekleyen bir iş vardı. “Sadece gerçekten küçük mülk sahipleri,” diyor Profesör Chambers ve Dr. Mingay güven verici bir şekilde, satmaya zorlanacaklardır.¹³⁴

Parlamento’da, Çitleme yasa tasarılarının ilerleyebilmesi için mülk sahiplerinin dörtte üç çoğunluğunun lehte olduğunu gösteren bir kanıt gerekiyordu. Ancak bu rakamı hesaplamak için olası birimler - dönüm, ortak haklar, ortak haklara sahip kulübeler, ortak haklara sahip arazinin toplam kira değeri - ve bunlarla birlikte olası destek ölçütleri çok çeşitliydi. Komite bazen bu ölçütler arasında en yüksek destek derecesini gösterecek olana göre seçim yapmıştır.¹³⁵

İkincisi, müşterek malikânelerin malikâne sahipleri arasında *orantılı* bir şekilde paylaştırıldığı iddiası kabul edilse bile, önceden var olan mülkiyet dağılımı -Kilise ve manastır topraklarının ve Tudorlar döneminde ekilebilir alanların çitlenmesine ilişkin anlatılardan daha önce gördüğümüz gibi -fazla incelemeye gerek yok. Aslında, önceki yüzyıllarda ortak arazilerin belki de çoğuna tecavüz eden seleflerin mirasçısı olan malikane lordu, sonunda kalan ortak araziye yüzyıllar süren hırsızlıktan kaynaklanan mülkiyet dağılımına göre bölüştürmeyi teklif ediyor. Bu süreç, önerilen bölgedeki mülk sahiplerinin çoğunluğunun onayı ile

Okuma yazma bilmeyen bir yazlıkçının, kökeni, tarihi ya da yasal dayanağı hakkında hiçbir fikri olmaksızın bazı geleneksel ortak haklardan yararlandığını düşünelim: yalnızca kendini bildi bileli bir inek beslediğini, çöplükte kaz güttüğünü, yakacağını komşu çalılıklardan çıkardığını ve ortak alandan çim biçtiğini ve babasının da kendisinden önce bütün bunları yaptığını bilir. Ev sahibi, belli bir günden önce ev sahibinin icra memuruna, papaza ya da belki de daha önce küçük bir tavşan ya da keklik meselesi yüzünden eline düştüğü yargıçlardan birine ya da taşra kasabasından bir avukata, haklarının ve ödülden pay alma talebinin açık ve doğru bir beyanını sunmak zorunda olduğunu öğrenir. Aynı zamanda Fielding ve Smollett'ten bildiğimiz, avukatların yoksullara karşı acımasızlık konusundaki ünlerini de hatırlayalım. Bir yazlıkçının çetin sınavla yüzleşeceğine, ifadesini zamanında vereceğine ya da bu ifadeyi uygun yasal biçimde vereceğine güvenilebilir mi? Komisyon üyeleri, herhangi bir teknik usulsüzlük gerekçesiyle talebi reddedebilirSedgmoor davasında, gönderilen 4063 talepten sadece 1793'ünün kabul edilmiş olması önemlidir. İzin verildi.¹³³

Christopher Hill, Hammond'larınkine çok benzeyen bir dille, Mingay'in Çitleme'de hiçbir zorlama olmadığı yönündeki benzer iddialarıyla alay etmiştir.

Hiçbir zorlama olmadığından eminiz. Doğru, bir köydeki arazinin beşte dördüne sahip olan büyük toprak sahibi ya da toprak sahipleri çitleme yapmak istediklerinde, geri kalan yüzde yirmiyi işgal eden küçük adamların çoğunluğunun istekleri göz ardı edilebilirdi. Doğru, Parlamento bir çitleme tasarısının ayrıntılarıyla ilgilenmiyor, bunları toprağı en iyi düşündükleri şekilde dağıtan destekçilerine havale ediyordu. Ancak en yoksul köylü, Parlamento'nun çitleme tasarısına karşı çıkmakta her zaman

arasında periyodik olarak yeniden bölünmesi. Bu Ortak Mark, her ailenin hak sahibi olduğu ortak araziden, ağaçlık alandan ve otlaktan oluşuyordu. Belirli bir kullanım payı.²² William Marshall ¹⁸⁰⁴ yılında açık tarla sistemini şu şekilde tanımlamıştır:

Bu noktada, birkaç yüzyıl önce İngiltere topraklarının neredeyse tamamının açık ve az ya da çok ortak kullanılabilir durumda olduğunu belirtmek yeterli olacaktır.... [Aşağıdaki ifade, İngiltere genelinde Ortak Tarla Kasabaları olarak adlandırılacak bölgelerin tamamı hakkında genel bir fikir vermeye hizmet edebilir.

Bu ustaca örgütlenme biçimi altında, kiracılar çok sayıda olsa da, her parish ya da township tek bir ortak çiftlik olarak kabul ediliyordu.

Kiracıların ikamet ettiği köyün etrafında, buzağı yetiştirmek ve diğer çiftlik hayvanları için yemleme ve fidanlık alanı olarak kullanılan birkaç küçük alan ya da otlak bulunurdu. Burası ortak çiftlik ya da evdi....

Homestall'ın etrafında, mısır ve bakliyat yetiştirmenin yanı sıra kış mevsiminde sığır ve atlar için yem ve altlık üretmek için su yolunun dışında yer alan aşağı arazilerin en derin ve en sağlam olanları da dahil olmak üzere bir dizi ekilebilir alan vardı.

Ve, en alçak konumda..., ekilebilir araziler arasında yükselen, kış ve bahar aylarında inekler ve iş hayvanları için saman kaynağı sağlamak üzere... geniş bir çayırılık alan uzanıyordu.

Ekilebilir arazilerin eteklerinde, toprağın sığırların otlatılmasına uygun olduğu ya da... ekime daha az uygun olduğu yerlerde... sağlam inekler, çalışan sığırlar ya da yazın daha iyi otlatılması gereken diğer hayvanlar için bir ya da daha fazla otlak ya da hamsi düzenlenirdi.

İlçenin en kasvetli, en kötü kirlenmiş ve en uzak toprakları doğal vahşi hallerinde bırakılırken; kereste ve yakacak için; ve

ortak bir otlak için....

Her ilçenin tahsis edilen arazileri eşit derecede sağduyu ve uygunlukla düzenlenmiştir. Her bir işgalci, farklı niteliklere sahip ve farklı durumlarda bulunan topraklardan kendi payına düşeni alabilir, özellikle ekilebilir araziler çok sayıda parsel bölünmüştür....

Ve tümünün aynı yönetim planına tabi tutulması ve tek bir çiftlik olarak yönetilmesi, ekilebilir araziler ayrıca neredeyse eşit büyüklükte bölmelere ya da “tarlalara” bölünmüştü ve genellikle nadas, buğday (ya da çavdar) ve ilkbahar ekiminin üç yıllık ardı ardına sürekli rotasyonla uygulandığı üç adet mahsuller (arpa, yulaf, fasulye ve bezelye gibi) ...²³

J. L. ve Barbara Hammond’a göre açık tarla sistemi “malikane düzeninden daha eskidi... Malikane unsuru komünal üzerine bindirilmiştir... mediavel köyü yavaş yavaş feodalleşen özgür bir köydür.”¹⁶⁸⁵ gibi geç bir tarihte, meraya dönüştürülmemiş ekilebilir arazilerin tahmini olarak %85’i açık tarla modeline göre düzenlenmiştir.²⁴

Rus mir ya da obşçina’sı esasen Batı Avrupa’da hüküm süren ilkel açık tarla sisteminin bir varyantıydı, ancak Batı Avrupa feodal yapısından çok daha despotik bir devlet bunun üzerine bindirilmişti.

Marx’ın “Asyatik üretim tarzının” benzersizliği ve toprakta özel mülkiyetin yokluğu ile toprak ağası olarak devletin bulunduğu kolektif köy mülkiyetinin baskınlığından kaynaklanan geri kalmışlık görüşü, muhtemelen açık tarla sisteminin Orta Çağ’da ne ölçüde devam ettiğine dair o zamanki sınırlı farkındalığı yansıtıyordu. “Asya modu” ile Batı Avrupa’nın açık tarla sistemi arasındaki temel fark, ilkinde despotik bir merkezi devletin komünal köylü toplumunun üzerine asalak bir katman olarak bindirilmiş olması, ikincisinde ise köylü komününün örten bir feodal örgütlenme modeliydi.

Marx’ın Hindistan’daki Asya tarzı esasen açık tarla sisteminin bir varyantıydı, ancak -Rus mirinde olduğu gibi- üzerine feodal bir sistem

Ve ilginçtir ki -en azından insan doğasının ne kadar alçalabileceğini görmeyi hobi edinenler için ilginçtir- aynı isimlerin uzun bir dizi Çitleme dilekçesinde komisyon üyeleri listesinde yer alması yaygındı. Teoride bir komisyon üyesi özel bir çıkarı temsil etmese de, aslında temsil ediyordu.

...bununla birlikte, çoğu zaman aynı anlama gelen bir şey söylemektedir - ‘ölürse, aciz duruma düşerse veya hareket etmeyi reddederse’ yerine (a) *malikane* lordu, (b) tahsis sahibi ve/veya diğer ondalık sahibi/sahipleri, vb. veya (c) kalan mülk sahiplerinden biri geçecektir. Açıkça görülüyor ki, bir malikaneyi temsil etmek üzere seçilmiştir.

belirli bir bakış açısı. Böylece Oxfordshire’da Thomas Hopcraft, her zaman malikane çıkarlarını temsil eden beş farklı komisyonda görünmektedir; Rev. John Horseman, her zaman rektör, mülk sahibi veya papaz adına hareket eden dokuz kez gösterilmiştir. John Chamberl(a)in 1789-1803 yılları arasında on altı komisyonda yer almış ve bunların on ikisinde ‘diğer mülk sahiplerini’ temsil etmiştir. Bir çitleme komiseri, avukat ve yargıcın hassas işlevlerini birleştirmiştir.¹³¹

Chambers ve Mingay, ilginç bir şekilde, çok daha panglossian bir tonda da olsa, aynı temel gerçekten bahsetmişlerdir:

Bir çitlemenin yürütülmesi o kadar karmaşık bir konuydu ki, uygulamada bu konuda deneyimli taşralı beyler, arazi temsilcileri ve büyük çiftçiler için profesyonel bir meslek haline geldi ve aynı komisyon üyelerinin farklı yerlerde görev yaptığını görüyoruz.¹³²

Evet, İngiliz soyluları bu şekilde yardım etmekte iyiydiler. Burke’ün bahsettiği “hayatın satın alınmamış zarafetinin” bir parçası sanırım.

Ortak alanda hak sahibi olan küçük mülk sahiplerinin çoğunluğu başka bir şekilde dezavantajlı durumdaydı.

Hammondlar tarafından anlatıldığı şekliyle, prosedürün küçük bir köylüye nasıl görüneceğini düşünün:

haline geliyor. Ve eleştirmenlerin bu tembelliği gördüklerinde hissettikleri hayal kırıklığının derecesi, halktan insanların ücret olmadan ne kadar iyi idare edebileceklerine dair bir rehber olabilir.¹²⁸

Bugün bağımsızlık ile ücretli kölelik arasındaki farkın sınırı olarak Çitlemenin önemini küçümseyenler, bunu on sekizinci yüzyılda Çitleme savunucularının -bu makalenin ana gövdesindeki İngiliz tarihi bölümünde uzun uzadıya alıntıladığımız- bilinçli ve açıklanmış gerekçeleriyle doğrudan çelişerek yapmaktadırlar.

Çitlemenin savunucuları bazen bunun içerdiği iddia edilen yasal süreci vurgulamaktadırlar. Ancak aslında Çitleme'nin resmi prosedürü -tüm retoriğin ardında- bir demiryolu işinden ibaretti. Hammonds, Çitleme'nin resmi sürecini hukuk teorisinde gerekçelendirildiği gibi tanımladı, ancak aslında bunun çıplak bir güç gaspı olduğunu savundu. Malikâne lordu tipik olarak Çitleme planını hazırlıyor ve Parlamento'ya dilekçe yazıyor, ancak her şey düzgün bir şekilde dikildikten sonra köylüye bir *oldu bitti* olarak sunuyordu. Eğer herhangi biri Çitleme şartlarına karşı çıkarsa, toprak sahibi tarafından - gayri resmi olarak - Çitlemenin kaçınılmaz olduğu ve “engelleyenlerin acı çekeceği, yardım edenlerin ise nihai ödülde kazançlı çıkacağı” konusunda uyarılmaları muhtemeldi. İnatacılıkta ısrar ederlerse, tek çare “büyük toprak sahiplerinden oluşan silik ve uzak bir Parlamento'nun imdadına yetişmesi” için başvurmaktı.¹²⁹

Bir Çitlemeyi gerçekleştiren Komiserler Kurulu'nun üyeleri, dilekçe imzaya açılmadan önce, Çitlemeyi ilk olarak teşvik eden büyük toprak sahipleri tarafından atanmıştır. Dolayısıyla malikane lordu ve diğer büyük toprak sahipleri Kurul'da orantısız bir şekilde temsil edilirken, küçük toprak sahipleri ya çok az temsil ediliyor ya da hiç temsil edilmiyordu; ve ortak arazinin belirli kısımlarının malikane lorduna ve ondalıkların sahibine zorunlu olarak tahsis edilmesi dışında, komisyon üyelerine küçük toprak sahiplerine keyfi arazi tahsisleri konusunda “serbest bir el, yetkileri... neredeyse mutlak” veriliyordu.¹³⁰

yerine despotik bir imparatorluk devleti bindirilmişti. Maine tarafından tanımlandığı gibi:

Eğer çok genel bir dil kullanılırsa, Cermen ya da İskandinav köy topluluklarının tanımı aslında Hindistan'daki aynı kurumun tanımı olarak kullanılabilir. Ayrı parçalara bölünmüş ancak herkesi bağlayan çok küçük geleneksel kurallara göre işlenen ekilebilir bir arazi vardır. İklimin daha ince otların yetişmesine izin verdiği her yerde, genellikle ekilebilir alanın sınırında uzanan ayrılmış çayırlar vardır. Ekilebilir alanın dışında kalan ve tüm halkın otlak olarak yararlandığı boş ya da ortak arazi vardır. Her biri despotik bir pater-familias tarafından yönetilen yerleşim yerlerinden oluşan köy vardır. Ve geleneklerle ilgili anlaşmazlıkları karara bağlamak için sürekli olarak bir hükümet konseyi vardır.²⁵

“Despotik pater-familias” -görünüşe göre yaygın bir Hint-Avrupa kurumu ve arkaik Latinler arasında da görülüyor- açıkça özgürlükçülerin ahlaki itirazlarının olacağı bir şeydir. Ancak aile ya da hane içinde daha demokratik bir yönetim sistemi, ortak mülkiyeti hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

Referanslar

7 James Scott, *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed* (New Haven and London: Yale University Press, 1998), pp. 33-34.

8 Pyotr Kropotkin, *Mutual Aid: A Factor in Evolution* (New York: Doubleday, Page & Company, 1909), pp. 120-121, 123, 123 fn1.

9 Ibid., pp. 124-125.

10 Ibid., pp. 125-126.

11 Henry Sumner Maine, *Ancient Law* (London: J.M. Dent & Sons Ltd, 1960 (1861)), pp. 159-160.

12 For this analogy I am indebted to P.M. Lawrence, an Australian polymath of almost supernatural erudition who has been a frequent email correspondent and commenter under my blog posts and online columns over the years.

13 Kropotkin, *Mutual Aid*, pp. 121-122.

14 W. E. Tate, *The Enclosure Movement* (New York: Walker and Company, 1967), p. 90.

15 Henry Sumner Maine, *Ancient Law*, p. 153.

16 Ibid., p. 154.

17 Ibid., pp. 154-155.

18 Ibid., pp. 155-156.

19 Henry Sumner Maine, *Village-Communities in the East and West*. Third Edition (New York: Henry Holt and Company, 1890), pp. 159-160.

20 Maine, *Ancient Law*, p. 157.

21 Tate, *The Enclosure Movement*, pp. 40-41.

22 Maine, *Village-Communities*, pp. 78-87.

23 William Marshall, *Elementary and Practical Treatise on Landed Property*, quoted in Maine, *Village-Communities*, pp. 90-93.

24 J. L. and Barbara Hammond, *The Village Labourer: 1760-1832* (London: Longmans, Green, and Co., 1913), pp. 26-27.

25 Maine, *Village-Communities*, pp. 107-108.

arasında bir ilişki görmüştür.¹²⁵

.... Bu yazarlar arasındaki tartışmanın altında temel bir anlaşmanın yattığı açıktır.

Muhallifler çitlemeden önce İngiliz kırsal toplumunun doğası konusunda hemfikirdi ve çitlemenin etkisi konusunda da hemfikirdiler: çitleme ortakçıları işçilere dönüştürdü. Anlaşmazlıkları her bir sınıfın değeri üzerineydi; iki taraf da dönüşümün gerçekleştiğinden ve derin sonuçları olduğundan şüphe duymuyordu.¹²⁶

Gerçekten de, daha önce gördüğümüz gibi, Çitleme'nin en güçlü savunucularının çoğu kasıtlı ve açık bir şekilde, tarım ve hayvancılığın verimliliğini artırma arzusundan çok, kırsal nüfustan işgücü elde etme verimliliğini artırma arzusuyla hareket ediyorlardı.

Çitlemeyi savunanlar, kısmen “tam ücret bağımlılığı” öngörüsüyle açıkça motive olmuşlardır.

...birçok broşür yazarı ve Tarım Kurulu'na rapor verenlerin çoğu, tam bir ücret bağımlılığının yaratılmasını tavsiye etti. Disiplinin değerli olduğunu söylediler. Gerçek ya da tehdit altındaki işsizliğin yaptırımının, şu anda kısmen kendi kendine yeten çiftçilere fayda sağlayacağını savundular. Onlar için... ortak hakka son vermenin gerekçesi bir tarım proletaryasının yaratılmasıydı.¹²⁷

On sekizinci yüzyıldaki tüm Çitleme savunuculuğunun ana teması “ortakçıların tembel” olduğuydu. Ve bu “soruna” olan takıntılarının kendisi de müştereklerin ekonomik öneminin bir göstergesidir.

Tembelliği ahlaki bir onaylamama terimi olarak kullandılar. Ancak kastettikleri şey, halktan kişilerin çiftçilerin istihdam etmesi için her zaman uygun olmadığıydı. Neden *müsait* olmadıklarını sorabiliriz..... Aslında... ücretler yüksek olsun ya da olmasın *her* halktan insan tembeldi. Bu, ücret almadan ya da düzenli ücret almadan yaşayabilecekleri için çalışmayı reddettiklerini göstermektedir. Tembellikleri, ücretten bağımsızlıklarının bir göstergesi

manlaşmış çiftçilik yapabileceklerine dikkat çekmektedir. Yine de diğer destek aracı - “ortaklaşa yapılan çiftçilik”- tam da parlamenter çitleme ile yok ediliyordu; çitleme yasası ile altı milyon dönüm (İngiltere’nin ekili alanının yaklaşık dörtte biri) ve “anlaşma” ile 8 milyon dönüm daha... Çitlemenin, toprakları kiralalarını temin etmek için yetersiz olan küçük kiracılar üzerindeki etkisi

Çitlemeyi savunanların söylediği gibi, geçimlerini sağlamak için ücretli emeğe daha fazla bağımlı hale gelmeleri ancak dramatik olabilirdi.¹²³

Chambers ve Mingay’inki gibi yirminci yüzyıldaki çitleme yanlısı argümanların sorunu, birçok açıdan çitleme yanlısı yazarların on sekizinci yüzyıldaki anlatımlarını olduğu gibi kabul etmeleridir; oysa bu yazarlar, J.M. Neeson’un da belirttiği gibi, “bir soruşturma yürütmüyor, bir dava açıyorlardı”.¹²⁴

Ancak Chambers gibi modern revizyonistler müştereklerin sefaleti ve kötü yönetimi konusunda çitleme yanlılarıyla hemfikir olsalar da, asıl ilginç olan on sekizinci yüzyılın çitleme yanlısı yazarlarının bugünkü sempatanlarından ziyade çağdaş hasımlarıyla hemfikir oldukları alanlardır. Neeson’a göre, on sekizinci yüzyılın çitleme yanlısı ve karşıtı yazarları

İlk inanişâ göre halktan insanlar çok sayıdaydı ve ülke içinde zaman ve mekan bakımından iyi dağılmışlardı

ve yüzyıla damgasını vurmuştur; ikincisi, ortakçılık hakkının ortakçılara bir gelir ve değerli buldukları bir statü ya da bağımsızlık sağladığını düşünmüşlerdir; üçüncüsü, çitleme ile ortakçılık hakkının ortadan kalkmasının küçük çiftliklerin gerilemesine ve ortakçıların bir dereceye kadar bağımsızlıktan tamamen bir ücrete bağımlı olmaya geçişine işaret ettiği konusunda hemfikir olmuşlardır. Tüm on sekizinci yüzyıl yorumcuları, ortak hakkın hayatta kalması ve azalması ile İngiltere’deki sosyal ilişkilerin doğası

II. Köylü Komününün Devlet Eliyle Tasfiyesi

Hükümetler ancak Orta Çağ’ın sonlarına doğru modern devletin yükselişiyle birlikte bireylerin yaşamlarını düzenlemeye ilgi duymaya başlamıştır. Modern merkezi devlet şeffaflık sorunuyla karşı karşıya kalmış ve James Scott’ın deyişiyle “toplumu okunaklı hale getirme, nüfusu vergilendirme, askere alma ve isyanı önleme gibi klasik devlet işlevlerini basitleştirecek şekilde düzenleme çabasıyla” meşgul olmuştur.²⁶ Devlet her zaman az ya da çok bu tür kaygılar taşımış olsa da, bireylere günlük yaşamlarında gerçekten dokunmaya çalışan -en azından Roma döneminden beri- yalnızca modern devlet olmuştur.

Okunabilirlik manipülasyonunun bir koşuludur. Bir nüfusu aşılama, mal üretmek, emeği seferber etmek, insanları ve mülklerini vergilendirmek, okuma yazma kampanyaları yürütmek, askerleri askere almak, sağlık standartlarını uygulamak, suçluları yakalamak, evrensel eğitim başlatmak gibi topluma yönelik her türlü önemli devlet müdahalesi, manipüle edilen birimler ne olursa olsun, görünür olan birimlerin icadını gerektirir.

Bunların tanımlanmasına, gözlemlenmesine, kaydedilmesine, sayılmasına, toplanmasına ve izlenmesine izin verecek şekilde. Gereken bilginin derecesi, müdahalenin derinliği ile kabaca orantılı olmalıdır. Başka bir deyişle, öngörülen manipülasyon ne kadar büyükse, bunu gerçekleştirmek için gereken okunabilirliğin de o kadar büyük olacağı söylenebilir.

Proudhon’un “Yönetilmek göz önünde bulundurulmak, teftiş

edilmek, gözetlenmek, düzenlenmek, telkin edilmek, vaaz verilmek, listelenmek ve kontrol edilmek, tahmin edilmek, değerlendirilmek, kınanmak, hakkında emir verilmektir....” derken aklından geçen tam da on dokuzuncu yüzyılın ortalarında tam bir gelgite ulaşmış olan bu olguydu.

Yönetilmek her operasyonda, işlemde, harekette not edilmek, kaydedilmek, sayılmak, fiyatlandırılmak, uyarılmak, engellenmek, ıslah edilmek, düzeltilmek, düzeltilmektir.”

Başka bir açıdan bakıldığında, Proudhon’un hayıflandığı şey aslında modern devletçiliğin büyük başarısıydı. Bu başarının ne kadar zor kazanılmış ve zayıf olduğu vurgulanmaya değerdir. Genel olarak konuşmak gerekirse, çoğu devlet, yönettiklerini iddia ettikleri toplumlardan “daha gençtir”. Dolayısıyla devletler, doğal çevre bir yana, büyük ölçüde devlet planlarından bağımsız olarak gelişen yerleşim, sosyal ilişkiler ve üretim kalıplarıyla karşı karşıyadır. Sonuç ise genellikle devlet için nispeten şeffaf olmayan.... çoğu zaman da kasıtlı bir şekilde.... toplumsal formların çeşitliliği.... karmaşıklığı ve tekrarlanamazlığıdır.

Devletin hedefleri minimal düzeydeyse.... toplum hakkında fazla bir şey bilmesine gerek olmayabilir. Ancak devlet iddialıysa -kıtlık ya da isyana yol açmadan mümkün olduğunca çok hububat ve insan gücü elde etmek istiyorsa, okur-yazar, yetenekli ve sağlıklı bir nüfus yaratmak istiyorsa, herkesin aynı dili konuşmasını ya da aynı tanrıya tapmasını istiyorsa- o zaman hem çok daha bilgili hem de çok daha müdahaleci olmak zorunda kalacaktır.²⁷

Opak olanı okunaklı hale getirme zorunluluğu, topraktaki mülkiyet kuralları özelinde, yerel geleneklere göre bir köy tarafından tamamen içsel bir mesele olarak düzenlenen komünal mülkiyet biçimlerine karşı düşmanlıkla sonuçlanır:

...açık müşterek arazi sahipliği, kapalı müşterek arazi sahipliği-

çitlemeden sonra istihdamın hacminde ve düzenliliğinde bir azalma oldu” diyenler, asıl noktayı kaçırıyorlar.¹²¹ Müsterekler, sahipleri için tam da “istihdam hacmini ve düzenliliğini” ortadan kaldırmaya çalıştıkları için değerliydi. Yukarıda gördüğümüz gibi, Çitlemeleri, emekçilerin kendilerinin isteyip istemediğine bakmaksızın, emekçi sınıflardan mümkün olduğunca fazla “istihdam” elde etmenin bir yolu olarak teşvik edenler mülk sahibi sınıflardı.

McNally, Çitleme savunucularının Çitleme sonrasında kırsal nüfusun arttığı yönündeki iddialarına karşı şu yanıtı verdi

Yakın zamanda yapılan önemli bir çalışma, parlamenter çitlemenin ana döneminde, nüfusun hem kapalı hem de kapalı olmayan köylerde arttığını ve büyüme oranının ilkinde daha hızlı olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla çitlemenin nüfus artışı üzerinde benzersiz bir uyarıcı etkisi olduğu söylenemez. Aynı çalışma, çitleme ile köy dışına göç arasında ‘pozitif bir ilişki’ olduğunu da ortaya koymaktadır. Son olarak, çitlemenin kapsamı ile yoksul oranlarına bağımlılık arasında kesin bir korelasyon kurulmuştur Modern liberal açıklamanın kalbi böylece çürütülmüştür; gerçekten de eski

Sosyalist tablo şimdi oldukça doğru görünüyor -parlamenter çitleme göç ve daha yüksek düzeyde yoksullaşma ile sonuçlandı.¹²²

McNally ayrıca Mingay’in Çitlemenin küçük, marjinal kiracı çiftçiler için bir kırılma noktası olduğunu, onları yaşayamaz hale getirdiğini ve ücretli işçiliğe ittiğini ihmal ettiğini savunmaktadır:

Mingay’in başka bir bağlamda belirttiği gibi, “çok küçük çiftçiler -belki 25 dönüm ve daha az araziye sahip olanlar- ek bir gelir olmadan hayatta kalamazlardı; arazinin kendisi, özel üretim için kullanılmadıkça ya da ortaklıkla desteklenmedikçe, kirayı ödemeye ve aileyi geçindirmeye yetecek kadar ürün vermezdi.”... Bu tür küçük mülk sahiplerinin ancak nadir durumlarda pazar için uz-

bir halk mensubunun.

Refah, bir sahiplik veya mülkiyet duygusundan, bir aidiyet duygusundan ve ezici bir yerellikten geliyordu. Bu, birkaç dönümlük bir araziye sahip olmak değil (bu da elbette önemlidir), bir manzaraya sahip olmaktı.¹¹⁹

Bugün ücretli olarak çalışan, mesaiye kalmayı hayatının bir parçasını kesip tuvalete atmak, başkasının evine girmek ve başkasının evinde zavallı bir akraba olmak, kendi yargılarını ve değerlerini kapıda bırakıp başkasının elinde bir araç, kendi başına bir amaç olmaktan ziyade başkasının amaçları için bir araç haline gelmek olarak deneyimleyen herkes Bourne'un ne demek istediğini çok iyi bilir. "İşimi kaybetmemek için bugün daha ne kadar bok yemem gerekecek?" diye midelerinin çukurlarında hastalıklı bir hisle mesai kartlarını yumruklayan anlatılmamış milyonlarca insan, aidiyet ve sahiplenme duygusunun esas olarak yoksunluklarından kaynaklandığını bilir.

Neeson'ın açıklaması bana bilim kurgu yazarı Ken Macleod'un Highland çiftçileri hakkındaki bir yorumunu hatırlattı.

Bu dağlıların birçoğu Heinlein'in her şeye muktedir adamlarıdır; her şeye el atabilirler.

Aynı zamanda Marx'ın sabah avlanıp, öğleden sonra balık tutabileceğiniz ve akşam yemeğinden sonra hiç avcı, balıkçı ya da eleştirmen olmadan eleştirmen olabileceğiniz sınıf sonrası toplum hakkındaki karalamasına benziyorlar. Bu adamlar tam anlamıyla böyle....

...Dağlılar genellikle bir çiftlik sahibi olan, gündüzleri ücret karşılığı çalışan ve akşamları kaçak avlanmaya giden ve çok okuyan insanlardır. Sanayi toplumunun içine hiç girmemiş ve bu nedenle esnekliğe sahip insanlardır.¹²⁰

Dolayısıyla Chambers ve Mingay müştereklerin kaybının "bir artışla telafi edildiğinden" bahsettiklerinde

ine göre daha az okunaklı ve vergilendirilebilirdir.

devlet mülkiyetinden daha az okunaklı olan özel mülkiyetten daha az okunaklı olması tesadüf değildir.

daha okunaklı ya da sahiplenilebilir olan biçim daha kolay bir şekilde rant kaynağına dönüştürülebilir - ya özel mülkiyet olarak ya da devletin tekel rantı olarak.²⁸

Gayri mahdud mülkiyet hakkı ve daha yakın zamanda Sovyet tarzı "kolektifleştirme" (yani fiili devlet mülkiyeti), her ikisi de devletin köy komününü yok ettiği ve -devletin bakış açısından- içindeki şeffaflık sorununun üstesinden geldiği yöntemlerdir. Her iki durumda da köy komünü, sakinlerinin bakış açısından yatay olarak oldukça okunaklı olsa da, devlet için opaktı.

Gayri mahdud mülkiyet hakkı, var olduğu her yerde, neredeyse her zaman bir Devletin kurumu olmuştur.

Ortak mülkiyete tabi tarım arazileri söz konusu olduğunda, serbest mülkiyetin dayatılması yerel halk için olduğu kadar vergi memuru ve arazi spekülâtörü için de açıklayıcı olmuştur. Kadastro haritası devlet gücüne belgesel bir istihbarat eklemiş ve böylece devletin sinoptik görünümü ve toprakta yerel üstü bir pazar için temel sağlamıştır.²⁹

Mülkiyet hakkı ve standart arazi ölçümü, merkezi vergilendirme ve emlak piyasası için, merkez bankası parasının piyasa için ne anlama geliyorsa o anlama geliyordu.³⁰

Sıradan insanların çoğunun toprağa teamül temelinde erişebildiği bir toplumu, aynı insanların çoğunun toprağı işlemek için kiralamak veya satın almak zorunda olduğu bir toplumla değiştirmek, devlet ve egemen ekonomik sınıf açısından köylülüğü nakit ekonomisine mecbur bırakma özelliğine sahiptir.

Genel olarak metalaştırma, tüm mal ve hizmetleri ortak bir para birimine göre ifade ederek, Tilly'nin "ticari bir ekonominin

görünürlüğü” olarak adlandırdığı şeyi yaratır. Tilly şöyle yazıyor: “Mal ve hizmetlerin yalnızca küçük bir kısmının alınıp satıldığı bir ekonomide, bir dizi koşul hüküm sürer: gelir toplayıcıları kaynakları herhangi bir doğrulukla gözlemleyemez veya değerlendiremez, [ve] birçok kişi herhangi bir kaynak üzerinde hak iddia eder.”³¹

Buna ek olarak, köylüleri ve işçileri nakit ekonomisine zorlamak, bu ekonomiye katılmak için bir nakit gelir kaynağına sahip olmaları gerektiği anlamına gelir ki bu da ücretli emek piyasasının genişlemesi demektir. Scott’ın bireysel bedelsiz mülkiyete ilişkin işlevsel açıklaması, Foucault’nun “panoptisizm”in içerdiği “bireycilik” tanımına oldukça benziyor.

Tüm modern devletlerin yöneldiği mali ya da idari hedef, bilimsel ormancılığın ormanı yeniden tasarladığı gibi, arazi mülkiyetini ölçmek, kodlamak ve basitleştirmektir. Geleneksel arazi mülkiyetinin bereketli çeşitliliğine uyum sağlamak düşünülmezdi. En azından liberal devlet için tarihi çözüm, tipik olarak bireysel mülkiyetin kahramanca basitleştirilmesi olmuştur. Toprak, geniş kullanım, miras veya satış yetkilerine sahip olan ve mülkiyeti devletin yargı ve polis kurumları aracılığıyla uygulanan tek tip bir tapu senediyle temsil edilen yasal bir bireyin mülkiyetindedir.... Tarımsal bir ortamda, idari manzara, her bir parselin sahibi ve dolayısıyla vergi mükellefi olarak tüzel bir kişiye sahip olan homojen bir arazi ağıyla kaplıdır. Bu durumda söz konusu mülkü ve sahibini yüzölçümüne, toprak sınıfına, normalde yetiştirdiği ürünlere ve varsayılan verimine göre değerlendirmek, ortak mülkiyet ve karışık mülkiyet biçimlerinden oluşan çalılıkları çözmekten çok daha kolay hale gelmektedir.³²

ya da domuzlar için kışlık ot ve kiler için yiyecek toplamak diğer eski iş türleriydi. Bu zaman hiçbir zaman işverenler için mevcut değildi, hiçbir zaman satın alınamazdı....

Bunun bir sonucu, azla yetinebilen halkın pahalı istekler geliştirme ihtimalinin düşük olmasıydı. Yeterli olduğunu düşündükleri şeylere sahip oldukları sürece daha fazlasını elde etmek için zaman harcamalarına gerek yoktu. Bu özgürlük, iş dışında başka şeylerle uğraşmak için zaman ayırmanın yanı sıra çalışmayı reddetme becerisini de beraberinde getiriyordu. Bu, müşterekleri eleştirenlerin, müştereklerin tembel olduğu, pazarda ya da at yarışlarında çok fazla zaman harcadıkları yönündeki suçlamalarının kanıtıdır. Açıkça spor, tembellik, tembellik, izin almak, hayattan zevk almak, hırs eksikliği (tüm kelimeler şu ya da bu tür değerlerle yüklüdür)[bugün çoğu işçi ve orta sınıf insanın bu değerleri paylaşması, Metodizmin 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında bilinci yeniden şekillendirmedeki başarısının kanıtıdır. C.] kökenleri başka şeylere ve piyasa ekonomisinin dışında bir yaşama dayanıyordu. Özellikle kutlama ve eğlence, sosyal olduğu kadar ekonomik işlevlere de sahipti. Bağlantı ve yükümlülük kurdularAncak, nispeten daha fazla az sayıda ihtiyaç hem zaman hem de ücretli emek açısından özgürleştiriciydi. Piyasanın karşılayabileceği nispeten az sayıda ihtiyaca sahip olmak.... halktan insanların daha az çalışabileceği anlamına geliyordu. Başka bir deyişle: halktan insanların geçimlerinin yanı sıra bir hayatları da vardı.

Tutumluluk hakkında en ikna edici yazıları yazan George Bourne da sıradan insanların sahip olduğu hayatın özellikle tatmin ediciydi. Bir düzeyde tatmin, işin çeşitliliğinden kaynaklanıyordu. Ortakçıların, çoğu beceri ve icat gerektiren çeşitli görevleri vardı ve bunların değerine dair kesin bir bilgiye sahiptiler. Ancak çok yönlülük ve bunun sağladığı ilgiden daha fazlası varBourne’a göre

olmayan yoksul aileler, bu hediye ekonomisine katılmak için gerekli malzemeyi yetersiz ücretlerinden elde edemediler ve bu nedenle daha önce bir güvenlik ağı işlevi gören diğer ailelerle karşılıklı yükümlülük ve iyi niyet bağlarını artık kuramadılar.¹¹⁸

Tüm bu materyaller, tarım arazilerinin çok sayıda aile çiftliği arasında geniş bir şekilde dağıldığı toplumların sosyal sağlığı ile arazilerin birkaç dev tarım işletmesinin elinde yoğunlaştığı toplumların sosyal sağlığını karşılaştıran son çalışmalar ışığında okunabilir.

Kısacası, Neeson'ın tanımladığı gibi, müşterekler özgür ve bağımsız insanlardan oluşan bir topluluk ile bağımlı ücretli işçiler topluluğu arasındaki farktı:

Müştereklerin ürünleriyle geçinmek tutumluluğu, iktisadi ve tutumlu olmayı teşvik ederdi. Üretken müşterekler her zaman ortakların sigortası, rezervi, gizli serveti olmuştur; bunlar kadim ekonominin en eski parçasıdır. Müştereklere yakıt, yiyecek ve malzeme sağlayarak onları emek piyasasından ve tüketim piyasasından uzak tutmuşlardır. Halk ne kadar üretken olursa, halk da o kadar bağımsız olurdu.

Müştereklerden geçinme alışkanlığı, düzenli çalışma alışkanlığını daha az gerekli kılıyordu. Ortakçılar için geçimini önce eldeki malzemelerden sağlamak alışılmış bir şeydi; ne de olsa ortak ilk önce gelmişti, ücretli emek ise nispeten yeni ortaya çıkmıştı. Bu, ücretli emeğin varlığını inkar etmek değildir; ücret kazanmak gerekliydi, ancak gelirin aslan payı haline gelene kadar, ortakçılık ekonomisinin merkezinde değil, tamamlayıcıydı. Müşterekler zengin rezervler olduğu için düzenli ve sürekli iş aramak gereksizdi. Ortakçıların iş bulamamasıyla ilgili en yüksek sesli şikayetlerin Hampshire aşağıları ve Doğu Anglia fenslerinden gelmesi tesadüf değildir. Buralarda zaman, ücret karşılığı çalışmanın yanı sıra geleneksel olarak başka şeylere de harcanırdı. İnek ya da eşek otlatmak, yakacak depolamak, tamirlik odun ve saz bulmak, inek

İngiltere’de Çitleme Hareketleri

Ortaçağ’ın oldukça erken dönemlerinde, mütevazı miktarda toprak mülkiyeti vardı. Başlangıçta topraklarını açık arazilerdeki diğer mülklerle birleştirmiş olan malikane lordları, erken dönemlerde bunları kapalı alanlar halinde birleştirmişlerdir. Köy, ekim alanını boş arazilere doğru genişlettikçe, yeni açılan araziler genellikle mevcut açık arazilere dahil edilmiştir. Ancak bazı aileler boş araziye bağımsız olarak geliştirmiş ve özel mülk olarak kapatmıştır. Yine de arazilerin büyük çoğunluğu açık arazilerde ortaklaşa kullanılmaktaydı.³³ On üçüncü yüzyılda kiracılar, lordların ortak arazilerin bazı kısımlarını rızaları olmadan çitle çevirdiğine ve köylülerin otlak haklarını azalttığına dair şikayetlerde bulunmuştur. 1235’teki Merton Tüzüğü, malikane lordunun atıklar üzerindeki üstün otoritesini tanımış ve lordlara, özgür kiracıların ortak ihtiyaçlarını karşılamak için “yeterli” arazi bıraktıkları sürece (ispat yükümlülüğü lordlara ait olsa da) ortak arazileri kendi takdirlerine göre çevreleme yetkisi vermiştir.³⁴

Manastırların ortadan kaldırılmasıyla ele geçirilen ve Kilise’nin feodal sahibi olduğu mülkler, “büyük ölçüde açgözlü feodal yandaşlara verildi ya da kalıtsal alt kiracıları *toplucu kovan* ve mülklerini bir araya getiren spekülâtör çiftçilere ve vatandaşlara nominal bir fiyatla satıldı.”³⁵

Manastır topraklarının dağıtıldığı kralın adamları toptan “[r]ack-kiralama, tahliyeler ve... ekilebilir alanların otlığa dönüştürülmesi” işlerine giriştiler. Yeni toprak sahipleri, kiracılarından gelen şikâyetlere karşı pek de sempatik değillerdi:

“Sion Manastırı’nın Sussex’teki malikânelerinden birinin vâkıfı, malikânelerine el konulmasını protesto eden bazı köylülere cevap olarak, “Kral hazretlerinin keşişlerin, rahiplerin ve rahibelerin bütün evlerini yıktığını bilmiyor musunuz?” dedi. O halde biz beyefendilerin de sizin gibi zavallıların evlerini yıkmaya zamanı geldi.”³⁶

Manastırların feshedilmesi 50.000 kadar kiracıyı mülksüzleştirmiş ve on yedinci yüzyılın başlarında otlaklar için yapılan çitlemeler yaklaşık yarım milyon dönüm (neredeyse bin mil kare) ve 30-40.000 kiracıyı kapsamıştır. Maurice Dobb, bunun “tüm orta ve küçük toprak sahiplerinin yüzde onundan fazlasını ve ücretli çalışanların yüzde 10 ila 20’sini temsil etmiş olabileceğini...; bu durumda yaratılan işgücü rezervlerinin 1930’lardaki ekonomik krizin en kötü ayları hariç hepsinde var olanlarla karşılaştırılabilir boyutlarda olacağını” savunmaktadır.³⁷

Tudorlar döneminde çitlemeye tabi olmayan kiracılar, bunun yerine haraç ve keyfi para cezalarının kurbanı oldular ve bu cezaları ödeyemediklerinde sık sık topraktan -Marx’ın deyimiyle köylülüğün “lordun kendisiyle aynı feodal haklara sahip olduğu topraktan”- sürülmeleriyle sonuçlandı.³⁸

Yine de köylülerin kontrolü altında kalan topraklar, kapsam olarak çok azalmış olsa da, açık tarla sistemi altında kalmaya devam etti. Ve Tudor kamulaştırmalarıyla mülksüzleştirilen “serserilerin” çoğu, ortak arazilerde bir güvenlik ağı olarak “ortak arazilerin ya da atıkların kenarında güvencesiz bir şekilde oturmalarına izin verecek açık tarla köylerine” göç etti.³⁹

Stuartlar, İç Savaş’a kadar, kırsal kesimin nüfusunun azalmasına ve yoksullaşmasına karşı ara sıra -en iyi ihtimalle karışık bir başarı ile girişimlerde bulundu. Açık alan köylerinde ortak arazilere erişimin mümkün olması ve ortak arazilere izinsiz yerleşenlerin çoğalmasa, alternatif geçim kaynakları var olduğu sürece yeterince düşük ücretlerle yeterli ücretli işgücü elde edemeyen toprak ağaları için bir baş belasıydı. On yedinci yüzyılda bir broşür yazarı “tarlaların açık olduğu ve ortak kullanıldığı her yerde” yasalara aykırı olarak inşa edilen kulübelerin sakinleri olan “sonradan görme davetsiz misafirlerden” ve “sadakatçilerden” şikayet ediyordu....” Sonuç olarak bu tür insanlar “genellikle istedikleri kadar yüksek ücret alabilirler.”⁴⁰

Charles’ın tahttan indirilmesi ve Presbiteryen partisinin

çalı, mantar ya da böğürtlen toplamak, turba ve tezek kesmek, müşterek bir ekonominin ve yabancılar tarafından görülemeyen müşterek bir yaşam biçiminin parçasıydı.¹¹¹

Bir adım daha ileri gidersek, ortak haklara sahip evleri, arazi hakları ya da herhangi bir mera hakkı olmayanlar için bile, ortak atıklardan yakıt, yiyecek ve malzeme çıkarma hakkı “çeşitli faydalı ürünler” sağlıyordu.¹¹² Ortak atıklar fındık, mantar, yer mantarı, otlar, salata yeşillikleri, yenedün-ya ve kümes hayvanları ve tavşanlar gibi küçük av hayvanları için bir kaynaktı.¹¹³ Ormanlardan, atıklardan ve özel ormanlardan odun kesme hakkı, bazı bölgelerdeki ailelerin bir haftada bir yıllık yakacak keşbilmelerini sağlıyordu - Çitleme’den sonra bir tarım işçisinin dört ya da beş haftalık ücretine mal olacak bir yakacak.¹¹⁴ Hasat edilmemiş tahılları toplamak sadece en yoksullar için önemli bir geçim kaynağı olmakla kalmıyordu (en azından Noel’e kadar un sağlamaya yetecek kadar)¹¹⁵ Ancak dikenli çalılara takılan yünleri ve yazın dökülen eski kış yapağlarını toplama hakkı, eğirme için önemli bir elyaf kaynağıydı. Çağdaş bir gözlemci, ortak tarla sürülerinden elde edilen yünün yaklaşık yarısının kırkım yerine bu şekilde toplandığını tahmin etmektedir.¹¹⁶

Bu tür haklar aynı zamanda topraksızlara “diğer ortakçılarla mübadele araçları sağlıyor ve böylece onları karşılıklılığın geliştiği mübadele ağının bir parçası haline getiriyordu. Topraksızlar için bile, toplayıcılık ve ortak atıklara erişim gibi haklar bir miktar geçim marjı sağlamış ve ortak yaşamın örülmesine yardımcı olmuştur.

Köy, sosyal ve ekonomik bir birim olarak bir arada.¹¹⁷

Bu şekilde birbirine örülen sosyal ve ekonomik birim, Kropotkin’in *Karşılıklı Yardımlaşma*’da tanımladığı türden önemli bir sosyal güvenlik ağı içeriyordu. Neeson’a göre, çalı çırpı toplama, hasat ve toplama, çitleme, dut toplama gibi mevsimlik ortak emek ve topraksız ortakçıların bile katıldığı küçük takas ekonomisi - “böğürtlen, karahindiba şarabı, reçel ya da eve odun veya saz taşıma emeği”- hem aileler arasında bağlar hem de “yükümlülük bağları” yarattı. Çitleme’den sonra ortak atıklara erişimi

sahip ortakçılardı. Buna ek olarak, gelirlerini ücretli işçilikten ya da zanaatkâr olarak serbest meslekten sağlayan topraksız ortakçılar, küçük otlak hakları, bakmakla yükümlü oldukları çocukları olan dul kadınlar ve boş arazilerdeki gecekonducular da vardı.¹⁰⁸ Muhtemelen bu tür geleneksel ortak haklar, topraksız ve toprak fakiri köylüler için açık arazide resmi tapusu olanlara göre ekonomik olarak daha önemliydi. Ve bazı mahallelerde ortak haklar, bir kulübenin mülkiyetinden ziyade işgaline bağlıydı ve toprak mülkiyetinin yoğunlaşmasına rağmen çok sayıda ortakçı vardı.¹⁰⁹

Dolayısıyla, Chambers ve Mingay'in terimleriyle köylülükten yoksun olduğu varsayılan birçok köyde, aslında hala toprak üzerinde hakları olan oldukça büyük bir "topraksız" kırsal nüfus vardı.

Chambers ve Mingay, yazlıkçıların ve gecekonducuların sözde asgari ortak haklarının ekonomik önemini en aza indirmiştir. Ancak kırsal nüfusun büyük bir kısmı tarafından sahip olunan küçük işletmeler bile önemli bir bağımsızlık kaynağıydı. Neeson'a göre, bir dönümlük bir araziye ya da açık bir tarlada sadece birkaç kilometrelik bir şeride sahip olmak, bir mutfak bahçesi ve birkaç koyun otlatmak için ortak haklarla birleştiğinde "büyük bir avantaj" olabildi. Bir aile sadece bir ila üç dönümlük bir arazide "kıtık yıllarında" geçimini sağlayacak kadar patates ya da buğday, arpa ve çavdar - "ekmeklik mısır" - yetiştirebilirdi. Topraksızlar normalde ortak arazide domuz otlatma hakkına da sahipti. Ormanlardaki ve çöplüklerdeki domuzlar ve çimenlik otlaklardaki kazlar sıklıkla onları sofraya için besleyen çiftçilere satılırdı - Çitleme'den sonra kızarmış kaz ve kaz tüyünün azalmasının nedeni budur. Ve arazinin sınırındaki bir kulübe, bir işçiyi "çiftçilerden ve birçok taşralı beyefendiden bağımsız" hale getiriyordu.¹¹⁰

Eleştirmenlere göre] ortak kullanım alanının değeri, ateş için odundan başka bir şey değildi. Belli ki eleştirmenler bir atığın yakakattan çok daha fazlasını sağlayabileceğini bilmiyorlardı. Otlayan bir ineğin peşinde dolaşmak, tavşan ve kuş avlamak, balık tutmak, odun, su teresi, fındık ya da bahar çiçeği aramak, çayır,

Parlamento'da zafer kazanmasıyla birlikte, soylular açgözlülüklerinin önünde önemli ölçüde daha az engelle karşılaştı.

1646'daki sözde toprak reformu (1660'ta Kongre Parlamentosu tarafından onaylanmıştır) feodal kiralari ortadan kaldırmıştır. Koğuşlar Mahkemesi'ni ve onunla birlikte ölüm vergilerini kaldırdı ve "mülkleri üzerindeki hakları şimdiye kadar sınırlı olan toprak sahiplerine, tüm topraklarının mirasını vasiyetle belirleme hakkı da dahil olmak üzere, mülkleri üzerinde istediklerini yapma konusunda mutlak bir güç verdi." Tüm askeri mülkleri serbest mülkiyete dönüştürdü.⁴¹

...[F]eodal bağlar sadece yukarıya doğru kaldırıldı, aşağıya doğru kaldırılmadı.

Mülklerdeki mülkiyet hakları, toprak sahiplerine bağımlı kalarak, inatçıları tahliye etmek için bir araç olarak kullanılabilecek keyfi ölüm vergilerine tabi tutuldular. Bu etki, küçük mülk sahiplerinin mülkiyetinin, yazılı yasal mülkiyetle desteklenmediği sürece, kopya sahiplerinden daha az güvencesiz olmasını sağlayan 1677 tarihli bir kanunla tamamlandı.⁴²

Parlamento, mülk sahibi kiracıların giriş ücretlerini sınırlandıracak ve çitlemeleri dizginleyecek iki yasa tasarısını "mülkiyeti yok edecekleri" gerekçesiyle reddetti.⁴³ Toprak sahipleri, monarşiye ve aristokrasiye karşı önceki yükümlülüklerine karşı mülklerinin mutlak sahipliğini elde ettiler, ancak köylüler, toprak sahibine karşı kendi geleneksel mülkiyet haklarının kraliyet mahkemelerinde karşılık gelen hiçbir garantisini elde edemediler. Bu durum, kiraya verme, tahliye ve çitlemenin önündeki tüm yasal engelleri ortadan kaldırdı.⁴⁴ Marx, toprak sahiplerinin "sadece feodal bir unvana sahip oldukları mülklerde modern özel mülkiyet haklarını kendileri için haklı çıkardıkları" "gasp eylemini" şöyle tanımlıyordu⁴⁵

Interregnum döneminde kamulaştırılan Kraliyet arazileri genellikle "hızlı getiri elde etmek isteyen" kişiler tarafından satın alınıyordu. Kiracılarından tapularına dair yazılı kanıt sunamayanlar tahliye edilebiliyordu.⁴⁶ Bu yeni toprak sahiplerinin kiracıları, "zavallı kiracıların eskiden sahip oldukları tüm dokunulmazlık ve özgürlükleri ellerinden aldıkların-

dan” şikayet ediyorlardı.⁴⁷

Elbette bunların hiçbirisi muhalefetsiz geçmedi. Her ne kadar Chester-ton İç Savaşı’ı “Zenginlerin İsyanı” olarak adlandırırsa da, aslında tartışmalı bir bölgeydi. Her ne kadar cumhuriyetçi, eşitlikçi ve özgürlükçü retorik Parlamento tarafı tarafından aslında oldukça kötü olan amaçları aklamak için kullanılmış olsa da, bu retorik aşağıya doğru süzüldü ve emekçi sınıflar tarafından ciddiye alındı. İç Savaş sırasında, kırsal kesimdeki halk direnişi müstereklerin ve atıkların çitlenmesini sık sık kontrol etti. Lev-eller yazarlarından bazıları kırsal kesimle bir ittifak arayışına girmiş ve çitlemelerin yıkılması çağrısında bulunmuştur. 1649’da William Everard (“kendini peygamber olarak adlandıran” bir ordu subayı)⁴⁸), Gerrard Winstanley ve takipçileri çitleri yıkarak boş arazileri ortaklaşa işlemeye çalıştılar ve bu yüzden “Kazıcılar” adını aldılar. Ancak sol kanat Cumhuriyetçi güçler hiçbir zaman köylülükle geniş bir ittifak kuramadı ya da kırsal kesimde geniş çaplı bir ayaklanma başlatmayı başaramadı ve merkezi otoritenin yeniden tesis edilmesi, var olan direnişe son vererek toprak ağalarının elini serbest bıraktı. Kazıcıların kırsalda gezici misyon-erlik yapmaları, yerel toprak sahiplerini mütevazı bir toprak reformu önerisine bile karşı sertleştirdi.⁴⁹

1688-1689’daki Şanlı Devrim sırasında, büyük toprak sahipleri, James II’nin ayrılışıyla ortaya çıkan güç boşluğundan yararlanarak, Kraliyet topraklarını ya devlet aracılığıyla yarı yasal yollardan ele geçirerek ya da yüksek fiyatlarla satarak ya da “hatta doğrudan el koyma yoluyla özel mülklere ilhak ederek” büyük ölçekte ele geçirdiler.⁵⁰

William ve Mary yönetimindeki Whig Parlamentosu da emekçi sınıfların bağımsız geçimlerini daha da kısıtlamak amacıyla Av Yasalarını kabul etti. Avcılık, kırsal nüfus için geleneksel olarak ek bir besin kay-nağıydı. Ortak ormanların çitle çevrilmesi ve erişim haklarının kaldırıl-ması buna son verdi. 1692 tarihli yasanın girişinde belirtildiği gibi, bu yasayla “alt düzey tüccarların, çırakların ve diğer ahlaksız kişilerin” avcılık ve balıkçılık uğruna zanaatlarını ve işlerini ihmal etmelerinin yol

düşük gösterilmiştir, çünkü bu kayıtlar malikane geleneği kapsamındaki hakları içermemektedir:

Çitleme sırasında çitleme komiserleri ya da malikane lordları tarafından sayılan ortak hak kulübelerinin sayısı bize ortak hak kulübelerinin sayısı hakkında bir tahmin vermektedir, ancak bu neredeyse kesinlikle düşük bir tahmindir. Çünkü çitleme sırasında sadece dar tanımlı yasal haklar kabul edilmiş; daha yaygın olarak kullanılan geleneksel haklar bazen görmezden gelinmiştir.

Ortak hakların eklendiği kulübelerin mülkiyetinden ziyade, yalnızca ikamete dayalı geleneksel haklar, Çitleme komisyonları tarafından tanın-mamıştır.¹⁰⁴ Chambers ve Mingay, diğer pasajlarda Çitleme komisyon-larının bazen geleneksel hakları tanıdığını savunmalarına rağmen, pren-sipte bunu kabul etmişlerdir.

Ortak hakların yasal sahiplerine komisyon üyeleri tarafından her zaman bir arazi tahsis edilerek tazminat ödenmiştir. (Ortak haklara sahip evlerin sakinleri, dikkat edilmelidir ki, evdeki kiracılıkları nedeniyle ortak haklardan yararlananlar, elbette hak sahibi olmadıkları için tazminat almamışlardır. Bu, mal sahibi ile kiracı arasında tamamen uygun bir ayırmı ve komisyon üyeleri açısından hiçbir sahtekarlık ya da ev sahiplerini göz ardı etme içermiyordu).¹⁰⁵

Ayrıca, ortak hak sahibi, değişen ekonomik koşullarına bağlı olarak bunları periyodik olarak kullansa bile, Çitleme sırasında stoklanmamış olan yazlık müsterekler için ortak hak talepleri de tanınmamıştır.¹⁰⁶

Ortak hakların kapsamı da tarihçiler tarafından eksik hesaplanmıştır çünkü ortak ev hakları bölünebilirdi ve bazen birkaç ev sahibi tek bir ortak ev hakkını bölebilir, bazı haneler yarım ya da çeyrek ev hakkına sahip olabilirdi.¹⁰⁷

Toplamda, Parlamenter Çitleme arifesinde nüfusun yaklaşık yarısı “işledikleri topraklara veya işgal ettikleri kulübelere bağlı otlak haklarına”

olanın ne olduğuna dair rasyonel bir değerlendirme yaparak fabrika için toprağı terk etmeyi seçmiş olarak görülmemeliydi. Kandırılmış ya da buna zorlanmış olmalıydılar. Neredeyse tüm sosyal-demokrat tarihçiler, kanıtların ağırlığı artmaya başlayana kadar onları ezmek için... meseleleri tasvir etmeye çalıştı.

Çitleme sürecinin özgürlükçü adalet standartlarını karşılayıp karşılamadığı burada önümüzde duran mesele değildir, ancak birçok modern akademisyenin sürecin (önemli ölçüde uzlaşma aramasına rağmen oybirliğinden uzak duran) tarımı daha verimli hale getirdiğine dair güvencelerinin altında muhtemelen çok fazla adaletsizlik gizlenmektedir... Asıl soru, sürecin sistematik mülksüzleştirilmeden, kırsal kesimin nüfusunun azalmasından ya da kırsal yoksulluğun artmasından sorumlu olup olmadığıdır. Bu sonuçların hiçbirine neden olmamıştır.

Woods'a göre eski sol tarih "propaganda "ydı, buna karşılık "modern tarih" ise değildi.¹⁰² Woods'un ezici "kanıt ağırlığı", diğer bir deyişle "son 50 yıllık akademik çalışma", neredeyse tamamen Mingay'in çalışmalarına atıfta bulunuyor. Görünüşe göre Woods için tarih yazımı Mingay'in çığır açan çalışmasıyla sona ermiştir. Mingay'in "revizyonizminin" o zamandan beri yeni ortodoksi haline geldiğinin ya da J.M. Neeson gibi sonraki eleştirmenlerin Mingay'in Çitleme tarihi okumasına bir kaldırım darbesi indirdiğinin hiçbir şekilde farkında değil.

Chambers ve Mingay, *The Agricultural Revolution (Tarım Devrimi)* adlı kitaplarında, kırsal nüfusun sadece bir azınlığının müşterek haklara sahip olduğunu, bu hakların kırsal nüfus için sadece marjinal bir öneme sahip olduğunu, çoğuna çok az fayda sağladığını, müşterek haklarla beslenen hayvanların yetersiz beslendiğini ve hastalıklarla boğuştuğunu ve İngiliz toprak sahibi köylülüğünün 1750'de çoktan ortadan kalktığını ileri sürmüşlerdir.¹⁰³

Bunların çok azı yakın incelemeye dayanmaktadır. Örneğin J.M. Neeson'a göre, resmi kayıtlarda ortak hakların kapsamı ciddi şekilde

açtığı "büyük kötülüğe" çare bulunması amaçlanıyordu.⁵¹

Tudorlar döneminde (ve daha küçük ölçekte Stuartlar döneminde) açık arazilerin çitlenmesi büyük ölçüde "yasamanın yüz elli yıl boyunca boşuna mücadele ettiği bireysel şiddet eylemleri yoluyla..." gerçekleşmişti. On sekizinci yüzyıldaki Parlamenter Çitlemelerle birlikte, bunun aksine, "yasanın kendisi artık halkın topraklarının çalınmasının bir aracı haline geldi..." Pratik anlamda, Parlamenter Çitleme Yasaları "toprak ağalarının halkın topraklarını özel mülk olarak kendilerine verdikleri kararnameler" yoluyla "parlamenter bir hükümet darbesi" anlamına geliyordu....⁵² "On sekizinci yüzyılın başından itibaren dizginler çitleme hareketine bırakılır ve çitleme politikası tüm bu kontrollerden ve art düşüncelerden kurtulur."⁵³

Tıpkı Stolypin ve Stalin'in *mir'e* yönelik politikalarında ve İngiliz Daimi Yerleşimi'nin Hint köy komünlerini yok etmesinde olduğu gibi, Britanya'da da "tarımsal topluluk... on sekizinci yüzyılda parçalara ayrıldı ve bir diktatörün özgür bir hükümeti yeniden inşa ettiği şekilde yeniden inşa edildi"⁵⁴

Amaç, diğer davalarda olduğu gibi, yasallıktı - "toprak sahiplerinin basitleştirici iştahları"⁵⁵-Sadece merkezi vergilendirme amacıyla değil, belki de daha önemlisi, toprak sahibi sınıfların kırsal emekten artı değer elde etmesini kolaylaştırmak için.

Toprak ağaları kendilerini İngiliz yaşam tarzının belkemiği olarak görüyorlardı ve köy toplumu üzerinde daha etkili bir kontrolün dayatılmasını toplumun huzuru ve düzeni için genel bir fayda olarak görüyorlardı. "Komşularının hayatlarını ve kaderlerini kontrol etmekten vazgeçerlerse düzenin eski kaosa döneceği" varsayımından hareketle, "bu eski köylü topluluğunun sorunlu haklarıyla kamusal bir yük olduğu" sonucuna vardılar.⁵⁶ Köylülerin sahip olduğu geleneksel haklar toprak ağasının tek taraflı olarak yeni tarım tekniklerini uygulamaya koyma gücü.⁵⁷ "Yönetici sınıfın" amacı, Stalin'in kolektifleştirmedeki güdülerini de kolayca tanımlayabilecek bir dille, "eski köy yaşamını ve ona bağlı tüm

ilişkileri ve çıkarları acımasız ve tereddütsüz bir el ile yok etmekte.”⁵⁸

Ancak tarımsal işgücünden daha büyük bir artı değer elde etmek de motivasyonlarının bilinçli ve açıkça dile getirilen bir parçasıydı. Toprak sahibi sınıflar, kırsal nüfusu ücretli emeğe daha az bağımlı hale getirdikleri için ortak topraklara karşı güçlü bir düşmanlık besliyordu; bu nedenle kırsal emekçiler, toprak sahiplerinin uygun gördüğü kadar çok işi kabul etmekle ilgilenmiyordu.

1739’da bir broşür yazarı, “alt tabakaları ılımlı ve çalışkan hale getirmenin tek yolunun... ‘onları, hayatın ortak ihtiyaçlarını temin etmek için dinlenme ve uykudan ayırabildikleri her zaman çalışma zorunluluğu altına sokmak’ olduğunu” savunuyordu.⁵⁹

1770 tarihli “Ticaret ve Ticaret Üzerine Deneme” adlı bir risalede, “emekçi halk asla kendini üstlerinden bağımsız görmemelidir.

İmalatçı yoksullar, şimdi dört günde kazandıkları para için altı gün çalışmaktan memnunar.”⁶⁰

Arbuthnot, 1773’te avam kamarasını “tembelliklerinin bir savunması” olarak nitelendirmiştir; “çünkü, birkaçı hariç, onlara iş teklif ederseniz, size koyunlarına bakmaya, kürklerini kesmeye, ineklerini barınaktan çıkarmaya gitmeleri gerektiğini söyleyecekler ya da belki de atlarını nallamaya götürmeleri gerektiğini, böylece onları bir at yarışına ya da kriket maçına taşıyabileceğini söyleyeceklerdir.”⁶¹

John Billingsley, 1795 yılında Tarım Kurulu’na sunduğu *Somerset Raporu’nda*, ortak yaşamın köylünün karakteri üzerindeki zararlı etkisinden bahsetmiştir:

Sığırlarının peşinde gezinirken, tembellik alışkanlığı edinir. Çeyrek, yarım ve bazen bütün günler fark edilmeden kaybolur. Gündelik işler tiksindirici hale gelir; hoşgörüyü birlikte tiksinti de artar; ve sonunda yarım beslenmiş bir buzağının ya da domuzun satılması, tembelliğe bir de içkinin eklenmesini sağlar.⁶²

Bishton, 1794 tarihli *Shropshire Raporu’nda* Çitlemenin amaçlarını en dürüst şekilde ifade edenlerden biriydi. “Ortak arazinin emekçiler tarafın-

Son Notlar:

Çitleme Üzerine Yürütülen Tartışmalar

Çitleme: Enclosure, bir köydeki sahipsiz veya ortak kullanım alanı olan toprakların bazı kişilerin eline geçmesini sağlayan bir tarım uygulaması.

1960’lardan başlayarak, Marx’ın *Kapital’in* birinci cildindeki ilkel birikim anlatısından ve J.L. ve Barbara Hammond ya da E.P. Thompson gibi solcu yazarlardan miras kalan baskın radikal Çitleme eleştirisine karşı, *Tarım Devrimi* ve J.D. Chambers ve G.E. Mingay’in diğer çalışmaları merkezli bir tepki ortaya çıktı. O zamandan beri, toprak sahibi sınıfların “mülkiyet haklarını” savunmak isteyen sağcıların, radikal tarihçileri “çürüttüğü” gerekçesiyle Chambers’a başvurması standart bir uygulama haline geldi.

Bu, Jeavons, Menger, Bohm-Bawerk, Mises ya da marjinalist-özelci gelenekten başka düşünür(ler)in Ricardocu klasik politik ekonomiyi “çürüttüğü” iddialarına oldukça benziyor - bu iddialar genellikle hem klasik politik ekonomistleri hem de marjinalistleri tamamen ikinci elden anlayan ve aralarındaki asıl meseleleri ya çok az anlayan ya da hiç anlamayan kişilerden geliyor.

Ludwig von Mises Enstitüsü’nden Thomas Woods, Sanayi Devrimi’nin ve ücret sisteminin herhangi bir şekilde şekillendirildiği ve özellikle de Çitlemeler tarafından normalde olduğundan daha sömürücü hale getirildiği yönündeki tüm argümanları “sosyalist” olarak reddeden yakın tarihli iyi bir örnektir.

Bu temel bir sosyalist temaydı: insanlar kendileri için en iyi

101 Kropotkin, Mutual Aid, p. 236

dan kullanılması, zihinlerde bir tür bağımsızlık olarak işlemektedir.” Çitlemenin sonucu, “emekçilerin yılın her günü çalışması, çocuklarının erken yaşta çalışmaya başlaması ve toplumun alt tabakalarının bu sayede önemli ölçüde güvence altına alınmış olacaktır.”⁶³

Herefordshire’dan John Clark 1807’de ülkesindeki çiftçilerin “çoğu zaman işçi bulmakta zorlandıklarını, arazilerin çitlerle çevrilmesinin aylıklıkla geçinmenin *yollarını* ortadan kaldırarak işgücü sayısını artıracaklarını” yazmıştır.⁶⁴

1807 Gloucestershire Araştırması, “tarıma yapılacak en büyük kötülüğün, işçiyi bağımsız bir duruma getirmek olacağı” konusunda uyarıda bulunmuş ve o dönemin bir başka yazarı da “Çiftçiler... sürekli işçilere ihtiyaç duyarlar - günlük emeklerinden başka geçim kaynağı olmayan insanlara” diye yazmıştır.⁶⁵

Elbette bu tür gerekçeler sıklıkla işçilerin kendi refahları için duydukları endişe şeklinde ifade edilirdi; zira karınlarını kolayca doyurabilmek, tembellik ve çözülme nedeniyle onarılamaz bir ruhsal hasara yol açabilirdi. Cool Hand Luke’un sözleri akla geliyor: “Bana karşı bu kadar iyi olmamalısın, Kaptan.”

Hammonds’un tahminine göre çitlenen toplam arazi, geriye kalan çitlenmemiş ekilebilir arazinin (yani 1700’den önce çitlenmemiş olanların) altıda biri ile beşte biri arasındadır.⁶⁶ E.J. Hobsbawm ve George Rude’un daha yüksek tahminine göre, 1750-1850 yılları arasında “açık alan, ortak arazi, çayır ya da boş arazilerdeki ekili alanların yaklaşık dörtte biri” özel tarlalara dönüştürülmüştür.⁶⁷ Maurice Dobb’un verdiği rakam ise Çitlemeden en çok etkilenen on dört ilçedeki arazinin dörtte biri ile yarısı arasındaydı.⁶⁸ W.E. Tate, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda çitlenen toplam arazinin yedi milyon dönüm ya da yüz mil karenin üzerinde bir alan olduğunu tahmin etmektedir - sekiz İngiliz kontluğuna eşdeğer.⁶⁹ Dört bin Özel Çitleme Yasasının yaklaşık üçte ikisi “yazlıkçılara ait açık tarlaları”, diğer üçte biri ise ortak ormanlık alanları ve fundalıkları” kapsıyordu.⁷⁰

Fransa: Monarşi, Cumhuriyet ve İmparatorluk Tarafından Müştereklere Açılan Savaş

İngiltere’de olduğu gibi Fransa’da da ortak toprakların yağmalanması modern zamanların başlarında başladı. thYüzyılın sonlarına doğru, Devrim’in arifesinde, “soylular ve din adamları, büyük toprak parçalarını - bazı tahminlere göre ekili alanın yarısını- büyük ölçüde kültür dışı bırakmak için çoktan ele geçirmişlerdi.”⁷¹ İki yıl sonra Kurucu Meclis tarafından onaylanan monarşinin son icraatlarından biri, köy halk meclislerinin yerine bir belediye başkanı ve “daha zengin köylüler arasından seçilen” üç ila altı sendikacıdan oluşan seçilmiş meclislerin getirilmesi idi.⁷² 1792’de Konvansiyon, kırsal kesimdeki köylü ayaklanmaları karşısında kapalı toprakları komünlere iade etti, ancak

Aynı zamanda bu toprakların sadece zengin köylüler arasında eşit parçalara bölünmesini emretti; bu önlem yeni ayaklanmalara neden oldu ve ertesi yıl, 1793’te, ortak toprakların zengin ve yoksul, “aktif” ve “aktif olmayan” tüm halk arasında bölünmesi emri geldiğinde yürürlükten kaldırıldı.

“Liberal” devletlerin köylü komünlerine basit mülkiyeti dayatmaya yönelik önlemlerinin tipik bir örneği olan bu politika, esas olarak köylülük tarafından ihlal edildi. Çoğu durumda köylüler, mülkiyetini geri almayı başardıkları toprakları bölünmeden ellerinde tuttular.

Daha sonra ortak arazilere defalarca el konuldu -devlet arazisi olarak ilan edildi- ve devlet savaş kredileri için teminat olarak kullanıldı ve ardından 1794’ten 1813’e kadar komünlere iade edildi.

Ancak her seferinde köylülüğe geri verilen toplam arazi miktarı daha da azaldı ve geri verilen arazinin bir kısmı orantısız bir şekilde düşük kalitede oldu.⁷³

Benzer bir süreç Savaşlardan sonra da devam etti. 1837’den Kraliyet dönemine kadar üç yasa çıkarıldı

Sonuç

Kropotkin, Karşılıklı Dayanışma’da, komünlerin çitlenmesi ve özel mülkiyete geçirilmesi sürecini "ekonomik yasalar sayesinde... doğal bir ölüm" olarak savunanlarla alay ediyordu. Bu, "savaş alanında katledilen askerlerin doğal ölümünden bahsetmek kadar acımasız bir şakaydı" diye yazıyordu.

Yalın gerçek şudur: Köy komünleri bin yıldan fazla bir süre boyunca yaşamıştı; ve köylülerin savaşlar ve keyfi vergilerden ötürü harap olmadığı her yerde ve her zaman, toprağı işleme yöntemlerini sürekli geliştirmişlerdi. Ancak, endüstrilerin büyümesi sonucu toprağın değeri arttıkça ve soylular feodal sistemde asla elde edemedikleri bir gücü devlet örgütlenmesi altında elde ettiklerinde komünal toprakların en iyi kısımlarını ele geçirdiler ve komünal kurumları yıkmak için ellerinden geleni yaptılar.¹⁰¹

Tüm bunlardan çıkarılacak bir ders varsa, o da liberteriyenlerin özel-devlet ikilemini birey/ortak ikilemiyle birleştirme eğilimine karşı bir uyarıdır.

Referanslar

Napolyon III “köy topluluklarını mülklerini bölmeye teşvik etmek için”. Her seferinde kırsal kesimdeki muhalefet karşısında yasalar yürürlükten kaldırıldı, ancak (Napolyon Savaşları sırasında olduğu gibi) “her seferinde bir şeyler koparıldı.” Sonunda Napolyon III, “mükemmelleştirilmiş tarım yöntemlerini teşvik etme bahanesiyle, bazı gözdelelerine ortak arazilerden büyük mülkler bağışladı.”⁷⁴

Hindistan’da Kalıcı Yerleşim

James Scott’a göre, Hindistan’daki kalıcı yerleşim

Toprak vergilerini ödedikleri için, daha önce hiç sahip olmadıkları miras ve satış haklarına sahip tam sahipler haline gelen yeni bir sınıf yarattı. Aynı zamanda, kelimenin tam anlamıyla milyonlarca ekici, kiracı ve işçi, toprağa ve ürünlerine geleneksel erişim haklarını kaybetti.⁷⁵

Henry Maine’in tanımladığı gibi, Yerleşim’in zararlı etkileri, Scott’un terminolojisiyle, yerel mülkiyet manzarasını vergilendirme makamları için okunaklı hale getirme ihtiyacından kaynaklanıyordu.

Bir eyaletin ilk kez Britanya Hint İmparatorluğu’na katıldığını varsayalım. Yeni hükümetin ilk sivil eylemi her zaman toprak geliri konusunda bir uzlaşma sağlamaktır; yani, tüm Doğu Devletlerinde hükümdar tarafından talep edilen ve hükümetin tüm ana giderlerinin karşılandığı, toprağın ürününden ya da değerinden nispeten büyük bir payın miktarını belirlemektir. Üzerinde bir karara varılması gereken birçok soru arasında en pratik öneme sahip olanı şudur: “Kiminle uzlaşılacak?” - uzlaşma kiminle yapılacak? Toprak gelirleri için İngiliz Hükümetine karşı hangi kişiler, hangi organlar, hangi gruplar sorumlu tutulacaktır? Pratik olarak belirlenmesi gereken şey, tarımsal amaçlar için toplumun birimidir; ve bunu belirlerken her şeyi belirlediğinizi ve eyaletin tüm siyasi ve sosyal yapısına nihai olarak karakterini verdiğinizi görürsünüz. Seçilen sınıfa, hükümdara

karşı görevleriyle eş kapsamlı yetkiler vermek zorunda kalırsınız. Bu sınıfa yeni mülkiyet yetkileri verildiği varsayımı asla yapılmaz, ancak diğer tüm sınıflarla ilgili olarak sahip olduğu varsayılan haklar tanımlanır.

Hindistan'ın farklı bölgelerinde 'yerleşmiş' çeşitli insan sınıfları - Zemindarlar, Talukdarlar, Lumberdarlar...-

Ancak bu isimlerin sembolize ettiği topraktaki çeşitli çıkarların diğerlerinin aleyhine büyüdüğü gerçeği üzerinde duruyorum. Yeni bir eyalete yerleşmeye başladığınızda, köylü mülkiyetinin, güçlü gaspçılardan oluşan bir oligarşi tarafından yerinden edildiğini görüyor ve bir zamanlar ezilen senyörlerden hükümet aidatlarını almayı uygun buluyor musunuz? Sonuç, sınıfın derhal gerilemesidir.

Sepoy isyanıyla paramparça olan Oudh'un kara yerleşimi de böyleydi.

1857Bu politikayı tersine çevirerek, üstün sahibinin Hükümete karşı sorumlu olmasını mı düzenliyorsunuz?

İngiliz topraklarının sahipleri dışında zenginlik ve güç bakımından benzeri olmayan bir toprak aristokrasisi yarattığınızı göreceksiniz. Oudh eyaletinin daha yeni tamamlanan modern yerleşimi de bu niteliktedir; ve nihayetinde toprakları aralarında paylaştırılan Talukdarların ya da Baronların konumu da böyle olacaktır.⁷⁶

Maine'e göre her iki yol da gerçekten yeterli değildi. Hindistan'ın büyük bölümünde, dönemin kayıtları "Devletin egemenliğine tabi köy toplulukları dışında hiçbir Kızılderili toprağının mülkiyetinin keşfedilemediğini" öne sürüyordu.⁷⁷

En ünlü Yerleşim Lord Cornwallis'in Aşağı Bengal'de yaptığı ve Maine'in "Hindistan'ın belirli bölgelerinin doğal aristokrasisine bedelsiz mülkler vererek.... bu ülkedeki [Büyük Britanya] gibi bir toprak mülkiyeti yaratma girişimi" olarak tanımladığı yerleşimdi.⁷⁸ Buna karşı tepki olarak

Bunun zararlı etkileri karşısında İngiliz yönetimi, güney Hindistan'ın Madras merkezli bir bölgesinde tam tersi bir yaklaşım denedi: "toprağı doğrudan işleyenlerle kendisi arasında hiçbir şey tanımamak ve onlardan doğrudan üründen pay almak. Bunun etkisi bir köylü mülkiyeti yaratmak

Referanslar

100 Maine, Village-Communities, pp. 163-166, 178-179.

şirketler” olma eğilimindeydi (böylece modern kooperatifler ve kibbutz-
imlerin üye olmayanları ücretli işçi olarak işe aldıklarında başlarına gelen
iki kademeli işgücü sorununu yarattılar). Elbette tüm bunlar bir çıkar
çatışmasına yol açmış, ekilebilir arazinin boş araziye doğru genişlemesine
izin verme konusunda yavaş ve isteksiz davranmak köydeki baskın
ailelerin çıkarlarına hizmet etmiştir.

Main, Cornwallis’in Bengal’deki Yerleşiminin aldığı biçimin tek avan-
tajının, boş araziye geliştirme sorununun üstesinden gelmesi olduğunu
savunmuştur. İngilizler, Zemindarları bir bedelsiz toprak ağaları sınıfı
haline getirerek, onları “tali sahipler üzerindeki güçleri” üzerindeki tüm
geleneksel sınırlamalardan kurtardı ve egemenlikleri altındaki atıkları
tam olarak tasarruflarına verdi. Zemindarlar, köylerin erişim üzerindeki
geleneksel kontrollerinden kurtardıkları bu atıkları, buralara yerleştirdik-
leri topraksız köylülerden oluşan koloni köyleri tarafından ekilebilir hale
getirdiler. Maine’e göre, büyük miktarda ekilmemiş atığın bulunduğu ve
ekimin nüfusu beslemek için yetersiz olduğu ülkelerde, bir toprak ağasının
bedelsiz mülkiyeti, atık ıslahı üzerindeki geleneksel kısıtlamaların üstesin-
den gelmenin ve ekilen alanı genişletmenin bir yoluydu.¹⁰⁰

Ancak bana öyle geliyor ki, bu sorunun kökeni, geleneksel kısıtla-
maların üstesinden gelmek ve atıkları ekim altına almak için diktatöryal
bir güç istemek değildi. Sorun, köy komününün ekilmemiş atıklara erişimi
kontrol etme konusundaki gayrimeşru ve özgürlükçü olmayan gücünde
yatkındır. Köyün ekilebilir arazileri, otlakları ve çayırları, üyelerinin
kereste ve yakacak odun toplama alışkanlığına sahip olduğu ormanlık
alanları, yukarıda Roderick Long tarafından tarif edildiği gibi, köyün
emeğinin toprağa karışmasıyla kolektif olarak çiftlikleştirilmiştir. Ancak
toprak, sadece kullanılmayan araziler üzerinde hak iddia ederek değil,
ortaklaşa fiili geliştirme yoluyla toplu olarak mülk edinilebilir. Ekilmemiş
boş araziye yurt edinmemiş olan köyün, ne topraksız yabancıların ne de
kendi görece ikincil üyelerinin boş arazide yeni bir köy kurmasını kısıtla-
ma hakkı vardır.

oldu.” Verimlilik üzerindeki etkileri Cornwallis’in Yerleşiminden çok daha
olumlu olsa da, bu alışlagelmiş sistemden radikal bir sapmaydı.⁷⁹

Ancak Maine’in de yukarıda belirttiği gibi, İngiliz yerleşim poli-
tikasının zaman içindeki temel eğilimi, vergi ödemesi yapılanlardan bir
toprak aristokrasisi yaratmaktı - “tüm üstün hak sahiplerini toprak sahibi
olarak kaydederek, mülkiyet anlayışlarını kendi ülkelerinden alarak...”⁸⁰
Amaçları basitçe her vilayette İngiliz terimleriyle “mülkiyete” en çok
yaklaşan sınıfı bulmaktı: “‘Yerleştirilecek’ sınıf, toprakta mülkiyet hakkına
sahip olarak görülmeye en çok hakkı olan sınıftı.” Ancak İngilizler bu
yargıyı genellikle İngiliz bedelsiz mülkiyetinin örtülü varsayımlarına
dayanarak ve söz konusu sınıfın yerel örfi hukuk uyarınca sahip olduğu
belirli “mülkiyet” türlerini dikkate almadan verdiler. Bunun pratikteki
etkisi, mülkiyet hakları gelenek tarafından önemli ölçüde kısıtlanmış bir
sınıfı alıp, daha önce bu tür şeylerin neredeyse bilinmediği bir ülkede,
toprak üzerinde kontrolsüz bir hakimiyet hakkına ya da bedelsiz
mülkiyete sahip bir toprak ağaları sınıfına dönüştürmek ve sınırsız
tahliyelere ve haraca tabi bir kiracı kitlesine sahip olmaktı.⁸¹

Lord Cornwallis’in Bengal’deki durumunda -köy sisteminin zaten
“kendi kendini parçaladığı” ve gerçek bir toprak ağası sınıfı olarak
görülebilecek hiçbir şeyin olmadığı bir eyalet- Cornwallis, Maine’in “köylü
mülkiyeti” yaratmanın bariz bir yol olduğunu düşündüğü yolu izlemek
yerine, “burayı büyük mülklerden oluşan bir ülkeye dönüştürdü ve toprak
ağalarını değersiz seleflerinin vergi toplayıcılarından almak zorunda
kaldı.”⁸²

Köy komününün mülkiyet kurallarını zayıflatmak için Yerleşim’in yanı
sıra çalışan başka güçler de vardı. Maine, kendi döneminde İngiliz hukuku-
nun istilasının ve yerel ortak mülkiyet geleneklerinin zayıflamasının en
ileri düzeyde olduğu Bengal’de, İngiliz vasiyet yasasının ailelerin kolektif
mülkiyetinin altını oyduğu örneğini veriyor. Maine’in “yüksek soydan bir
Brahman” örneğinde olduğu gibi, giderek artan sayıda yerli plütokrat,
İngiliz hukukundaki vasiyet yetkisini Hint geleneklerini atlatmak ve

veraset sırasını belirlemek ve bazılarını diğerlerinin lehine mirastan mahrum bırakmak için kullanıyordu - bu, bir ailenin kolektif mülkiyeti üzerindeki bireysel hakların bir aile reisinin bile değiştirme gücünün ötesinde olduğu yerel geleneklere tamamen aykırı bir uygulamaydı. Ailenin ve köyün geleneksel ortak mülkiyet haklarına zarar veren serbest veraset, yerel mülkiyet kuralları üzerinde büyük bir yıkıcı güç uyguladı.⁸³

Rusya’da Mir’in Yok Edilmesi

Rusya’da *Mir*, önce Stolypin, ardından da Stalin tarafından iki kez vurulan bir darbeye maruz kalmıştır.

Stolypin’in sözde “reformları”, köylülüğü daha okunaklı ve vergilendirilebilir hale getirmenin yanı sıra, kendi bakış açısına göre kırsal nüfusu muhafazakar mülk sahiplerine dönüştürmenin ek faydasıyla, bireysel mülklere basit özel mülkiyeti dayatarak, satış yoluyla veya borç teminatı olarak kalıcı olarak yabancılaştırmayı mümkün kılmayı amaçlıyordu.

Devlet yetkililerinin ve tarım reformcularının hayali, en azından özgürleşmeden bu yana, açık tarla sistemini Batı Avrupa modelini örnek alarak bir dizi birleşik, bağımsız çiftlik arazisine dönüştürmekti. Topluluğun bireysel hane halkı üzerindeki hakimiyetini kırma ve tüm topluluğun kolektif vergilendirilmesinden bireysel toprak sahiplerinin vergilendirilmesine geçme arzusuyla hareket ediyorlardı....

...Şeritleme konusundaki önyargılı tutumun, somut kanıtlar kadar Rus köyünün özerkliğine, yabancılar için okunaksızlığına ve bilimsel tarımla ilgili yaygın dogmalara dayandığı çok açıktı.⁸⁴

Stolypin’in yukarıdan devrim girişimi tam bir başarıya ulaşamadı. Köylerin çoğunda köylülerin çoğunluğu Petersburg’dan belirlenen yeni mülkiyet sınırlarını görmezden geldi ve *mir* içinde topraklarını bölüştürm-

III. Verimlilik Sorunu

Ortak mera ve açık tarla sisteminin verimsiz olduğu iddiasıyla yapılan eleştirilerin birçoğunun, incelendiğinde sahte olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında Chambers ve Mingay tarafından dile getirilen ve Çitlemelerin savunucuları tarafından sıkça atıfta bulunulan itirazların çoğu yer almaktadır- ki bunları ekte inceleyeceğiz. Ancak Henry Sumner Maine tarafından ortaya atılan en inandırıcı sorunlardan biri, ekili alanın genişletilmesi acil bir gereklilikken boş arazilerin ıslah edilmesi idi. Ve ekimi boş alanlara doğru genişletmedeki başarısızlık, köy içinde buna bağlı bir dizi sosyal çarpıklığı da beraberinde getirmiştir.

Her ne kadar köy komünleri “bir aşamada” demokratik olarak yönetilse de, Maine’in Yerleşim zamanında özellikle Hint köylerinde gözlemlendiği gibi, zamanla “oligarşiye” dönüşme eğilimi gösterdiler. Köy komününün görece demokrasisi, “insanların topraktan daha değerli olduğu” daha önceki zamanlarda “yabancıları özümseme kapasitesinin” nispeten daha yüksek olmasından kaynaklanıyordu. O zamanlar köyler, “yeni emeğin aşırı değeri” nedeniyle, yabancıları kabul etmeye ve onlarla birleşmeye daha istekliydi, onları köy kardeşliğinin ayrıcalıklarına ve toprağa eşit erişim haklarına kabul ediyorlardı. Ancak artan nüfus mevcut ekim alanlarıyla karşılaştıkça, toprak insanlardan daha değerli hale geldi ve bunun sonucunda, daha prestijli ailelerin toprağa erişim üzerindeki kontrolüne ve erişim haklarını güvence altına almak için gereken artan hürmete dayalı bir toplumsal tabakalaşma ortaya çıktı. Aynı zamanda köyler, dışarıdan gelenleri yalnızca kiracı olarak kabul eden “kapalı

eye devam etti.⁸⁵ Stolypin'in Sibiry'a yerleştirdiği "kırsal nüfus fazlası"ndan oluşan yeni köylerde bile, kolonistler Stolypin'in bağımsız aile çiftliklerinden oluşan yeni model köyler planını sıklıkla göz ardı ettiler ve bunun yerine araziye ortak mülkiyetle grup olarak yerleştiler.⁸⁶

Devrimden sonra köylülük, Stolypin programından önce var olan *mir*'in tamamen restore edilmesini içeren tek taraflı bir toprak reformu başlattı.

Aslında, savaş sırasında Avusturya'ya yapılan saldırının çökmesi ve ardından gelen kitlesel firarlardan sonra, soyluların ve kilisenin topraklarının yanı sıra "kraliyet topraklarının" çoğu köylülük tarafından emilmişti. Bağımsız çiftlik arazileri işleyen zengin köylüler (Stolypin reformlarının "ayırıcıları") tipik olarak köy arazilerine geri dönmeye zorlandı ve kırsal toplum gerçekte radikal bir şekilde sıkıştırıldı. Çok zenginler mülksüzleştirildi ve çok yoksulların çoğu hayatlarında ilk kez küçük toprak sahibi oldu.

Bir dizi rakama göre, Rusya'da topraksız kırsal emekçilerin sayısı yarı yarıya azaldı ve ortalama köylü işletmesi yüzde 20 arttı (Ukrayna'da yüzde 100). Toplam 248 milyon dönüm araziye, neredeyse her zaman yerel inisiyatifle, büyük ve küçük toprak sahiplerinden el konuldu ve artık hane başına ortalama 70 dönüm olan köylü işletmelerine eklendi.⁸⁷

Her ne kadar pek çok özgürlükçü ayırıcıların topraklarına el konulmasını hırsızlık olarak görecekti olsa da, bu en azından tartışmalı bir konu olarak görülmelidir. Mir'in toprak üzerindeki kolektif mülkiyeti, zaman aşımına uğramış olsa da, meşru bir mülkiyet hakkı olarak kabul edilirse, Stolypin'in mir'in mülkünün bir kısmını bedelsiz mülkiyet yoluyla zorla bölmesi ve yabancılaştırmasının mir'den hırsızlık olduğu ve ayırıcıların çiftliklerini yeniden birleştirmenin basit bir restorasyon eylemi olduğu sonucuna varılır.

Sovyet devletinin karşı karşıya kaldığı yeni canlanmış köy komünleri neredeyse tamamen şeffaf değildi ve üretimleri çok daha az sahiple-

nilebilirdi.

Bir vergi memuru ya da askeri tedarik birimi açısından bakıldığında durum neredeyse anlaşılmazdı. Her köydeki arazi mülkiyet durumu dramatik bir şekilde değişmişti. Önceki toprak sahipliği kayıtları, eğer varsa, mevcut toprak talepleri için bir rehber olarak tamamen güvenilirmezdi. Her köy pek çok açıdan benzersizdi ve prensipte “haritalandırılabilse” bile, nüfusun hareketliliği ve dönemin askeri kargaşası haritanın altı ay ya da daha kısa bir süre içinde kullanılmaz hale geleceğini garanti ediyordu. O halde, küçük mülkler, komünal mülkiyet ve hem mekânsal hem de zamansal olarak sürekli değişimin birleşimi, ince bir şekilde ayarlanmış herhangi bir vergi sistemi için aşılmaz bir engel oluşturunuyordu.

Kırsal kesimdeki devrimin iki ek sonucu, devlet görevlilerinin zorluklarını daha da artırdı. 1917’den önce, büyük köylü çiftlikleri ve toprak ağası işletmeleri, iç kullanım ve ihracat için pazarlanan tahılın neredeyse dörtte üçünü üretiyordu. Şehirleri besleyen, kırsal ekonominin bu sektörüydü.

Şimdi o da yok olmuştu. Geriye kalan kültivatörlerin büyük bir kısmı kendi mahsullerinin çok daha büyük bir kısmını tüketiyordu. Bu tahılı savaşımadan teslim etmeyeceklerdi. Toprağın yeni, daha eşitlikçi dağılımı, tahılda Çarlık “payına” benzer bir şey elde etmenin Bolşevikleri küçük ve orta köylülerin geçimlik ihtiyaçlarıyla karşı karşıya getireceği anlamına geliyordu.

Devrimin ikinci ve belki de belirleyici sonucu, köylü topluluklarının devlete direnme kararlılığını ve kapasitesini büyük ölçüde arttırmış olmasıdır. Her devrim, eski rejimin gücü yok edildiğinde ancak devrimci rejim henüz tüm bölgede kendini kabul ettiremediğinde geçici bir güç boşluğu yaratır. Bolşevikler büyük ölçüde kentli oldukları ve kendilerini uzun bir iç savaşın içinde buldukları için, kırsal kesimin çoğunda iktidar boşluğu alımlımadık

94 Ibid., p. 203.

95 Ibid., p. 206.

96 Ibid., p. 213.

97 Ibid., pp. 213-214.

98 Ibid., p. 217.

99 “Development as Enclosure: The Establishment of the Global Economy,” *The Ecologist* (July/August 1992), p. 134.

- 65 Dobb, *Studies in the Development of Capitalism*, p. 222.
- 66 J. L. and Barbara Hammond, *Village Labourer*, p. 42.
- 67 E. J. Hobsbawm and George Rude, *Captain Swing* (New York: W. W. Norton & Company Inc., 1968), p. 27.
- 68 Dobb, *Studies in the Development of Capitalism*, p. 227.
- 69 Tate, *The Enclosure Movement*, p. 88.
- 70 “Development as Enclosure: The Establishment of the Global Economy,” *The Ecologist* (July/August 1992), p. 133.
- 71 Kropotkin, *Mutual Aid*, pp. 230-231.
- 72 Ibid., p. 230.
- 73 Ibid., pp. 231-232.
- 74 Ibid., pp. 232-233, 232n.
- 75 Scott, *Seeing Like a State*, p. 48.
- 76 Maine, *Village-Communities*, pp. 149-151.
- 77 Ibid., p. 154.
- 78 Ibid., p. 105
- 79 Ibid., pp. 105-106.
- 80 Ibid., p. 157.
- 81 Ibid., pp. 152-153, 185-186.
- 82 Ibid., p. 154.
- 83 Ibid., pp. 40-42.
- 84 Scott, *Seeing Like a State*, pp. 41-43.
- 85 Ibid., p. 44.
- 86 Ibid., p. 366 n. 78.
- 87 Ibid., p. 205.
- 88 Ibid., pp. 205-206.
- 89 Ibid., p. 207.
- 90 Ibid., p. 207
- 91 Ibid., p. 210.
- 92 Ibid., pp. 211-212.
- 93 Ibid., p. 214.

derecede belirgindi. İlk kez... köyler, zor koşullarda da olsa, kendi işlerini organize etmekte özgürdü. Gördüğümüz gibi, köylüler tipik olarak soyluları zorla ya da yakarak kovdular, toprakları ele geçirdiler (ortak arazi ve orman hakları dahil) ve ayrılıkçıları komünlere geri dönmeye zorladılar. Köyler özerk cumhuriyetler gibi davranma eğilimindeydi; yerel “devrimi” onayladıkları sürece Kızılılara iyi davranıyorlardı ama herhangi bir yerden zorla tahıl, hayvan ya da insan toplanmasına şiddetle direniyorlardı.⁸⁸

Devrimden önce vergi toplamayı yöneten Çarlık yerel memurlar ve eşraf ağının sahip olduğu sınırlı yerel arazi bilgisinin bile yok edilmesi, şeffaflık sorununu daha da derinleştirdi. Bu işlevi yerine getirmesi beklenen köy sovyetleri, tipik olarak ilk sadakatleri Sovyet devletinden ziyade köye olan insanlardan oluşuyordu.⁸⁹

Stolypin programından önce Çarlık devletine yaptığı gibi, köy komünü de kasıtlı olarak köyün iç ekonomik koşullarını gizlemeye ve Sovyet devleti için anlaşılabilir hale getirmeye çalıştı.

Devrimden önce bile, köylü komünleri ekilebilir arazi miktarını yaklaşık yüzde 15 oranında eksik bildirebiliyordu. Devrimden sonra, soylulardan ve toprak ağalarından ele geçirilen toprakların kapsamını gizlediler.

Arazinin miktarı ve dağılımı elbette yatay olarak, köy komünü içindeki köylüler için oldukça okunaklıydı. “Köy komiteleri... tahsis edilen arazinin dağıtımını, ortak saban ekiplerinin organizasyonu, otlatma programlarının belirlenmesi ve benzeri konularda kayıtlar tutuyordu, ancak bu kayıtların hiçbirisi... memurların erişimine açık değildi...”⁹⁰ Devrimden sonra yeniden canlandırılan komünlerde, köy mirası, tam gelişmiş açık tarla sistemi altında hüküm süren şeritleme ve periyodik yeniden bölüşümlere benzer bir şeyi denetledi.

Stalin’in endüstriyel programı, kırsal kesimden daha fazla gıda sevkياتına ihtiyaç duyduğundan, tarımsal hasılanın azalan temellük edilebilirliği ciddi bir engel olarak karşısına çıktı. Devletin tahıl için resmi alım

fiyatları piyasa fiyatının beşte biri kadardı, bu da köylülerin bu şartlarda tahıl elden çıkarmaya pek istekli olmadıkları anlamına geliyordu. Devlet, İç Savaş sırasındaki askeri el koymalara benzer şekilde zorla el koyma yöntemine başvurdu, ancak el koymalar genellikle aynı nedenden dolayı savaş sırasındaki kadar etkisizdi: köy komünleri gerçekte ne kadar tahıl olduğunu gizleme konusunda oldukça etkiliydi. Stalin'in zorunlu, tam kolektifleştirme programını motive eden şey, öncelikle köylülerin tahıl saklamasının üstesinden gelme arzusuuydu.

Karar, dikkatle planlanmış bir politika girişimi olarak değil, tahıl için verilen bu savaş bağlamında alınmıştır. 1929'da "toplam" (*sploshnaia*) kolektifleştirmeyi zorlamak için. Başka pek az konuda hemfikir olan akademisyenler şu noktada hemfikirdir: kolektifleştirmenin en önemli amacı tahıla el konulmasını sağlamaktır.⁹¹

Zorunlu kolektifleştirmeye giden tartışmalarda, savunucuları (örneğin Yevgeny Preobrazhensky) bunu açıkça Marx'ın sanayi devriminin ön koşulu olarak tanımladığı ilkel birikime doğrudan bir "ilkel sosyalist birikim" biçimi olarak tanıttılar. Şehirlerdeki sanayileşmeyi desteklemek için kırsal kesimden mümkün olduğunca büyük bir artı elde edilmeliydi.

Devlet kolektifleştirmesinin temel amacı, geleneksel köy mülkiyeti kurallarının *terra incognita'sını* yukarıdan okunabilir hale getirmek ve devletin azami oranda haraç almasını sağlamaktır. Öngörüldüğü şekliyle, devletin okunabilirliği dayatma girişiminin klasik bir örneği idi: kırsal ekonomiyi, açık komuta zincirlerine sahip devasa, merkezi olarak kontrol edilen birimler halinde birleştirmeyi, köylülüğü proleterleştirmeyi ve üretim sürecine Taylorist çalışma kurallarını dayatmayı içeriyordu. Diğer şeylerin yanı sıra, bu, her *kolhozun* bir monokültür üründe uzmanlaştığı ve tek tek köylerin çeşitlendirilmiş bir ekonomik birim olmaktan çıktığı büyük ölçekli bir kırsal işbölümünü de içeriyordu. Kollektif çiftlikler, Henry Ford'un otomobil fabrikaları gibi devlet siparişlerini otomatik olarak üreten devasa montaj hatları olarak tasarlandı. Kollektif çiftliklerin komuta hatları köy sınırlarını aşıyor, ya çok sayıda köyü içine alan devasa

41 Christopher Hill, *The Century of Revolution: 1603-1714* (New York: W. W. Norton & Co., Inc., 1961), p. 148.

42 Christopher Hill, *Reformation to Industrial Revolution: A Social and Economic History of Britain 1530-1780* (London: Weidenfeld & Nicholson, 1967), pp. 115-116.

43 Hill, *Century of Revolution*, p. 149.

44 Christopher Hill, *Reformation to Industrial Revolution: A Social and Economic History of Britain 1530-1780* (London: Weidenfeld & Nicholson, 1967), pp. 115-116.

45 Marx and Engels, *Capital* vol. 1, p. 713.

46 Hill, *The Century of Revolution*, p. 147.

47 Dobb, *Studies in the Development of Capitalism*, p. 172.

48 Tate, *The Enclosure Movement*, p. 148

49 Ibid., p. 149.

50 Marx and Engels, *Capital* vol. 1, p. 714.

51 Michael Perelman, *Classical Political Economy: Primitive Accumulation and the Social Division of Labour* (Totowa, N.J.: Rowman & Allanheld; London: F. Pinter, 1984, c 1983), pp. 48-49.

52 Marx and Engels, *Capital* vol. I, p. 715.

53 J. L. and Barbara Hammond, *Village Labourer*, p. 35.

54 Ibid., p. 35.

55 Ibid., p. 40.

56 Ibid., p. 35.

57 Ibid., pp. 36-37.

58 Ibid., p. 97.

59 Hill, *Reformation to Industrial Revolution*, p. 225.

60 Marx and Engels, *Capital* vol. I, p. 231.

61 J. L. and Barbara Hammond, *Village Labourer*, p. 37.

62 Ibid., p. 37.

63 Ibid., p. 38.

64 Neeson, *Commoners*, p. 28

Güney Rodezya’da ise nüfusun sadece yüzde beşini oluşturan beyaz sömürgeciler.... toprakların üçte ikisinin yeni sahipleri oldular.

Sömürge yönetimi tarafından el konulan müşterekler bir kez güvence altına alındıktan sonra genellikle plantasyonlar, madencilik ve ağaç kesimi için ticari kaygılarla kiraya verilmiş ya da beyaz yerleşimcilere satılmıştır.⁹⁹

Referanslar

26 Scott, *Seeing Like a State*, p. 24

27 Ibid., pp. 183-184.

28 Ibid., pp. 219-220.

29 Ibid., p. 39.

30 Ibid., p. 48.

31 Ibid., pp. 367-368 no. 94.

32 Ibid., p. 36.

33 Tate, *The Enclosure Movement*, p. 59.

34 Ibid., p. 60.

35 Karl Marx and Friedrich Engels, *Capital* vol. I, vol. 35 of Marx and Engels Collected Works (New York: International Publishers, 1996), p. 711.

36 R. H. Tawney, *Religion and the Rise of Capitalism* (New York: Harcourt, Brace and Company, Inc., 1926), p. 120.

37 Maurice Dobb, *Studies in the Development of Capitalism* (New York: International Publishers, 1947), pp. 224-225, 224-225n.

38 Immanuel Wallerstein, *The Modern World System, Part I* (New York: Academic Press, 1974), p. 251n; Marx quote is from *Capital* vol. I, p. 709.

39 Dobb, *Studies in the Development of Capitalism*, p. 226.

40 Dobb, *Studies in the Development of Capitalism*, p. 226.

kolhozlar ya da sınırları mevcut köyler dikkate alınmadan çizilen daha küçük *kolhozlar* kuruluyordu.⁹² Kısa sürede mir tarafından ele geçirilen köy sovyetlerinin aksine, yeni “büyük kolektifler” geleneksel köy sosyal yapılarını atlayarak “kadrolardan ve uzmanlardan oluşan bir kurul” tarafından yönetiliyor ve *kolhozun* ayrı bölümleri devlet tarafından atanan kendi yöneticilerinin kontrolü altında bulunuyordu.⁹³

Kolektifleştirme, toplam üretim ve üretim verimliliği açısından sefil bir başarısızlık olsa da, kırsal kesimde kitlesel açlık pahasına da olsa, üretim verimliliğini artırmak ve Stalin’in kentsel sanayileşme programını desteklemek için yeterli gıda elde etmek gibi belirtilen hedeflerine ulaşmada büyük ölçüde başarılı oldu

Sovyet devletinin tarım sektöründeki en büyük başarısı, eğer böyle adlandırılabilirse, el koymaya ve kontrole son derece elverişsiz bir toplumsal ve ekonomik zemini ele geçirmesi ve yukarıdan izlemeye, yönetmeye, el koymaya ve kontrol etmeye çok daha uygun kurumsal biçimler ve üretim birimleri yaratmasıydı. Çalkantılı, ayakları yere basmayan ve “başsız” (asefal) bir kırsal toplumla yüzleşmek

Bolşevikler, tıpkı bilimsel ormancılar gibi, akıllarında birkaç basit hedefle çevrelerini yeniden tasarlamaya koyuldular. Kendilerine miras kalanın yerine, ekim biçimleri ve alım kotaları merkezi olarak belirlenen ve nüfusu kanunen hareketsiz olan büyük, hiyerarşik, devlet tarafından yönetilen çiftliklerden oluşan yeni bir manzara yarattılar. Bu şekilde tasarlanan sistem, yaklaşık altmış yıl boyunca durgunluk, israf, moral bozukluğu ve ekolojik başarısızlık gibi büyük maliyetlere yol açan bir tedarik ve kontrol mekanizması olarak hizmet etti.⁹⁴

Sovyet devletinin kolektifleştirme programı serfliğin yeniden dayatılması anlamına geliyordu. Köylülerin bakış açısına göre, bir önceki İç Savaş sırasında, “askeri yağma şeklinde gelen yeni Bolşevik devleti, kırsalın devlet tarafından yeniden fethi olarak deneyimlenmiş olmalıdır.

-Yeni kazandıkları özerkliklerini tehdit eden bir sömürgeleştirme

markası olarak.⁹⁵ Ancak Yeni Ekonomik Politika'nın kısa süreli sükunetinden sonra köylüler yeniden fetih ve yağmayı ciddi bir şekilde tecrübe ettiler. Köylüler yeni kolektif çiftlik rejimini genellikle serflikle karşılaştırdılar.

kolhoz tarlalarında, bir devlet yöneticisinin emri altında, *barçına'nın* (feodal emek aidatı) yeniden canlandırılmış bir biçimi olarak, nominal ücretlerle çalıştırıldılar. Köleleştirilmiş büyük dedeleri ve nineleri gibi, köylülerin de yolların onarımı için yıllık askerlik yapmaları gerekiyordu. Kolhoz yetkilileri, eski toprak ağaları gibi, köylü emeğini kendi özel amaçları için kullanıyorlardı ve itaatsizlik eden köylüleri “aşağılama, dövme ya da sınır dışı etme” yetkisine -hukuken olmasa da fiilen- sahiptiler. İç pasaport sistemi, serflikte olduğu gibi, köylünün kırsal bölgeden kaçmasını fiilen yasadı hale getiriyordu.⁹⁶ Doğal olarak, köylüler *kolhoz* için çalışmalarını -eski toprak ağasına karşı emek yükümlülükleri gibi- kendi mutfak bahçelerinde çalışmaya geri dönebilmek için mümkün olduğunca üstünkörü yapılması gereken bir şey olarak görüyorlardı.

Scott, özetle, “kolektifleştirme en az inşa ettikleri kadar yıktıklarıyla da dikkate değirdi” diye yazıyor.

Kolektifleştirmenin ilk amacı sadece varlıklı köylülerin direnişini kırmak ve topraklarına el koymak değildi; aynı zamanda bu direnişin ifade edildiği toplumsal birimi de parçalamaktı: mir. Köylü komünü, devrim sırasında toprak gasplarının örgütlenmesi, toprak kullanımı ve otlatmanın düzenlenmesi, genel olarak yerel işlerin yönetilmesi ve ihalelere karşı çıkılması için tipik bir araç olmuştu.

Kolhoz, geleneksel bir komünü gizleyen bir vitrin süsü değildi. Neredeyse her şey değişmişti. Özerk bir kamusal yaşamın tüm odak noktaları ortadan kaldırılmıştı. Meyhane, kırsal panayırılar ve pazarlar, kilise ve yerel değirmen ortadan kalktı; yerlerine kolhoz ofisi, halk toplantı odası ve okul kuruldu.⁹⁷

...Hasadı, geliri ve kârı neredeyse anlaşılmaz olan bir köylü

ekonomisinin yerine, basit ve doğrudan el koyma için ideal birimler yaratmıştı. Kendilerine özgü tarihleri ve uygulamaları olan çeşitli toplumsal birimlerin yerine, hepsi ulusal bir idari şebekeye sığdırılabilecek homolog muhasebe birimleri yaratmıştı.⁹⁸

Kolektifleştirme, kendi arazilerini işleyen ve tüm ürününün önemli bir kısmına el koyan topraklı bir köylülüğün, topraksız bir mal sahibini temsil eden kiralık bir gözetmenin denetimi altında toprağı işleyen kırsal bir proletaryaya dönüştüğü ölçüde Çitleme ile karşılaştırılabilir.

Afrika'da İngiliz Toprak Politikası

Doğu Afrika'daki İngiliz toprak politikası, “yerli toplulukları geleneksel topraklarının büyük bir kısmından mahrum bırakmaya” odaklandı: ekilmemiş veya ortak arazileri, ormanları ve otlakları sömürge yönetiminin mülkü olarak talep etmek ve geleneksel değerlendirme haklarını iptal etmek - geçimlik tarımcıları para ekonomisine girmeye zorlamak için kafa vergilerinden bahsetmiyorum bile.

Koloniler genelinde, tüm “ekilmemiş” arazilerin koloni yönetiminin mülkü olduğunu ilan etmek standart bir uygulama haline geldi. Bir anda, yerel toplulukların geleneksel olarak nadasa bıraktıkları topraklar ile avcılık, toplayıcılık, balıkçılık ve çobanlık için güvendikleri ormanlar, otlaklar ve akarsular üzerindeki yasal hakları ellerinden alındı.

Sıklıkla olduğu gibi, sömürge makamlarının sömürmek istedikleri toprakların zaten “işlenmiş” olduğunu tespit ettikleri durumlarda, sorun yerli nüfusun Avrupalı yerleşimi için uygun olmadığı düşünülen düşük kaliteli arazilerle sınırlandırılmasıyla çözüldü. Kenya'da bu tür “rezervler”, “nüfusun yüzde birinden azını oluşturan Avrupalıların, ülkenin yüzde 20'sini oluşturan tarımsal açıdan zengin yaylalara tam erişimine izin verecek şekilde yapılandırıldı.